

Qızıl Səhifələr

(kitabdan seçilmiş yazılar)

*Azərbaycan Xalqının Milli Azadlıq Yolunda
Mübarizəsi Tarixindən*

Mir Cəfər Pişəvəri

*Azərbaycan Demokrat Firqəsi Mərkəzi Komitəsinin Sədri və
Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Vəziri*

Təbriz- Elmiyyə Mətbəəsi 1946 – 1324

İkinci Bölüm

(dörd bölümdə hazırlayan: açıqsöz)

İkinci bölümün dizini

(dörd bölümdə hazırlayan: açıqsöz)

Birinci konqremiz

Muxtariyyət məsələsi və əncüməni əyaləti

Məramnaməmiz

Firqə konqresi xalqımızın ləyaqətini isbat etdi

Konqrenin ikinci gününün guzarışı

Yenə də malik və rəiyyət məsələsi

Vətən dili

Hər iş öz vaxtında

Azərbaycan yatmamışdır

Azərbaycan Demokrat Firqəsinin Məramnaməsi

Müqəddimə

Ümumi siyasi məsələlər

İqtisadi və ticarət məsələləri haqqında

Fələhət haqqında

Xalq maarifi haqqında

Xalq səhiyyəsi

Ədəbiyyat, incə sənət və mətbuat

Milli məsələ

Məhkəmə işləri

Arteş haqqında

Tehran barmağı

Höviyyət hücrə və dükan ilə təyin edilməz

İftraamız teleqrafı kim imza etmişdir?

Çağrılmamış qonaqlar bilməlidirlər

İntixabat fərmanını xalqımız özü sadir etməlidir

Azərbaycan otuz il bundan əvvəlki mövqeyini tutmalıdır

Dövləti muqtədir yəni çe?

Həqiqi siyasi işçilər tərbiyə etməli

Hara gedirsiniz durun!

Kürdüstan Demokrat Firqəsinin birinci konqresi

Günün vəzifələri haqqında

Firqəmizin şəhər konfransı münasibətilə

Hovzələr firqənin əsasidir

Günün məsələsi haqqında

Dərdi deyir çarəni danırlar

Məsnui təəsüb

Xalq öz başına çarə edir

Düşmənin hiyləsini anlamaq lazımdır

İkinci dövrənin şüarları

Azərbaycanın sərvəti Azərbaycanda qalmalıdır

Karlar eşitsin, korlar da görsün

Biz öz anadilimiz ilə oxumalıyıq

BİRİNCİ KONQRƏMİZ

Birinci konqrəmiz seçənbə günü başlayır. Bu konqrə firqə binasının payasy olduğu üçün onun qərarlarına Artıq dərəcə diqqət etmək lazımdır.

Konqrəmiz firqə səflərinə daxil olan minlərcə zəhmətkeş və sair təbəqələrin nümayəndələrinin yığıncığıdır. Ona görə milli azadlıq və demokratizm əsasları üstündə fəaliyyətinə davam edəcəkdir.

Konqrəyə gələn nümayəndələr İran istiqlaliyyət və təmamiyyətinə əlaqədar olduqları halda Azərbaycanın xüsusiyyətini nəzərə alıb əncümən əyaləti və vilayətinin təxirsiz bir surətdə dəvət edilməsi ilə məhəlli ixtiyarat və daxili azadlığımızı qanun əsasi üzərində təmin etmək kimi böyük bir məsələni həl edəcəklər.

Azadlıq və demokratiq düşmənləri firqəmizin səri pişrəftindən vəhşətə düşüb əleyhimizə geniş tibliqat başlamışlar. Bunlar səflərimizə sel kimi axıb gələn xalqın fikrini zəhərləmək yolunda heç bir rəzalətdən geri durmurlar. Yalançı məclis nümayəndələri və ömürlərini əvvələdən axıra qədər oğurluq və zəhmətkeşlər qanını sormaqla sərf edən müqatiəkarlar ilə bizi daxili və xarici müstəbidlərə və onların iftira və təhmətlərinə cavab verməyə sərf etməyəcəyik. Bizim cavabımız əməl və iş olmalıdır.

Föhşlər və nasəzalar nə qədər artarsa bizim fəaliyyətimiz on qat ondan şədidd olmalıdır. Bizi beş- üç nəfər macərəcu adlandırmaqla həqiqətin üstünü örtmək istəyənlər qoy firqəmizin ətrafına toplanan xalq dəstələrini görüb titrəsinlər. Düşmənlərin həmləsi səflərimizi daha da möhkəmləndirəcəkdir.

Şüarlarımız mərmuz və gizli deyildir.

Vətənimizi gizli surətdə biyganələrə satanların bizim azadlıq hərəkatımızı çirkləndirməkləri çox təbiidir. Konqrəmiz bu fitnəngiz sözlərin firqə içərisinə yol tapa bilməsinin qabağını almaq üçün əsası tədbirlər görəcəkdir.

Azərbaycana fəqət kəndi soymaq və pul və şallaq gücü ilə nümayəndə olmaqdan başqa əlaqəsi olmayan və oranın sərvətini yığışdırıb Amrikaya göndərən xainlər qoy firqəmiz ilə açıq mübarizəyə girişsinlər, və onlardan gözlənir çünki Demokrat Firqəsi onların bir daha pul və şallaq gücü ilə vəkil çıxmalarına axır qoydu.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 17, mehr 9, oktoabr 1)

MUXTARIYYƏT MƏSƏLƏSİ VƏ ƏNCÜMƏNİ ƏYALƏTİ

Tehranaın dad-fəryadı yersizdir. Bu dad-fəryad İrana millətinin deyil, məmləkətin əsarətindən sui-istifadə edənlərindir ki, hovçuluqla, bizim başladığımız milli işi əsərsiz qoymaq istəyirlər. Demokratik bir ölkədə əhəzab və əqaid azaddır.

Əhəzab öz fikir və əqidələrini istədikləri kimi yazıb intişar verə bilərlər. Bu günə qədər vətənimizin Federativ və ya Xudmuxtar əyalətlərindən təşkil edilməsi məsələsinin öz məramnamələrində yazan cəmiyyətlər az olmamışdır. Hətta Seyid Ziyanın Şəairi-millî adı altında yazıb intişar verdiyi elamiyyədə açıqdan-açığa İranaın müttəhid dövlətlər halına salınması irəli sürülmüşdü. Bu gün bizim əyalət əncüməni vasitəsi ilə daxili ixtiyaratımızın təmin edilməsi şüarını Azərbaycanın İrandan ayrılması adlandırana yalançı məclis nümayəndələri o gün bir kəlmə də olsun bu xüsusda danışmadıqları halda, bu gün riyakar dul arvadlar kimi göz yaş tökməyə başlamışlar.

Bəs görünür mətləbin kökü ayrı yerdədir.

Onlar əyalət əncüməni ya Azərbaycan dilindən vəhşət etmirlər. Onları qorxuya salan böyük azadlıq məsələsidir. Onlar tarixin təkrarından vəhşətə düşmüşlər. Onlar qorxurlar Azərbaycan məşrutə aldığı kimi onu diriltməyə qiyam etsin. Onlar qorxurlar Azərbaycan Demokrat Firqəsi onların zor və pul vasitəsi ilə nümayəndə çıxmalarına xatəmə qoysun.

Bu təsadüfə deyil, əleyhimizə elamiyyə sadir edən xainlər Azərbaycanın sərvət və samanı Tehrana çəkib aparanalardır.

Biz inkar etmirik, əlimizə qüdrət düşərsə Azərbaycanı tərk edib Tehrana və ya ayrı şəhərlərdə Azərbaycanın gündən-günə genişlənməkdə olan azadlıq hərəkatına müxalifət edən xainlərin əmlakının müsadirə olunub millət ixtiyarına verilməsini təmin edəcəyik.

Bu təzə bir iş deyildir. Böyük Fransa inqilabı bunu bütün dünyaya öyrətmişdir.

Xalqın dəstrənci ilə toplanmış sərvət onun azadlığı əleyhinə sərf edilə bilməz və buna yol vermək xəyanətdir. Firqəmizin bu şüarını mülkiyyət əleyhinə təbir və təfsir edənlərin müğriz və fitnəkar olduğu məlumdur. Torpaq məsələsi və yer islahatı bütün mütərəqqi dövlətlərin bənaməsini təşkil etdiyi halda, bir firqəni kəndliyə himayət etməkdə müqəssir hesab etmək olmaz.

Əgər əlahəzrət şah ilə Royter müxbirinin müsahibəsi doğru isə, əgər şah yer bölgüsünü şəxsən meydana atmış olsa və bu təbliğat üçün və nüfuz qazanmaq üçün deyilməmiş olsa, onda siyasi bir firqənin azadlıq üçün və vətənin tərəqqisi üçün pişnəhad etdiyi ictimai tədbirlərinə gərək sui-təbir edilsin? Təzə beş nəfər müstəbiddin yaxa parə etmələrinin nə əhəmiyyəti ola bilər. Biz öz açıq və aydın şüarlarımız ilə nə tək Azərbaycanın bəlkə bütün İranda yaşayan 15 milyonluq camaatın azadlığını təmin etmək yoluna qədəm qoymuşuq. Bu ali və müqəddəs məqsədə çatmaq üçün bütün Azərbaycan xalqı bizim arxamızca gedəcəkdir.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 18, mehr 10, oktoabr 2- 1945)

MƏRAMNAMƏMİZ

Konqresnin ikinci günü başdanbaşa Firqə məramnaməsinin ətrafında keçdi. Nümayəndələr əsas maddə üzərində çox şədiddə əlaqə ilə bəhs etdilər. 48 maddədən ibarət olan bu böyük məramnamədə ictimai, siyasi, iqtisadi, fərhəngi və mədəni həyatımızın yenidən qurulması, ölkəmizə ən mütərəqqi və mütəcəddid bir ölkə halına salınması üçün əsas və əməli tədbirlər göstərilmişdi. Konqre onu şədiddə müzakirədən sonra müxtəsər təğyirat ilə müttəfiqürrey olaraq qəbul etdi.

Milli muxtariyyət, dil azadlığı və bir də torpaq məsələsi çox hərarətlə müzakirə edildi. Nümayəndələr bu məsələlərin tamamilə açılıb anladılmasını öz sualları və çıxışları ilə ortaya sürüb, nəhayət bir çox təğyiratlardan sonra qəbul etdilər.

Nümayəndələrimiz məramnaməmizin təkmilləşməsi üçün əllidən ziyadə təklif yazmışdılar. Bunların bəzilərindən istifadə olundu. Bəzisi isə kifayət qədər izah edildikdən sonra rədd edildi.

Konqremiz məramnamə kimi əsas və mühüm məsələni öz ana dilimizdə müzakirə etdi və göstərdi ki, dilimiz şeir və ədəb dili olduğu kimi, siyasi, ictimai və dövləti məsələləri həll etməkdə artıq dərəcə yararlı bir dildir.

Məramnaməmizin rəsmi surətdə qəbul edilməsi ilə Firqə özünün yolunu tapdı, dediqodulara son qoydu. Əkərçə müraciətnaməmiz bu vaxta qədər məramnamə yerində işlənilir, təzə üzvlər onun əsasını qəbul etməklə firqə sıralarına daxil ola bilərdi. Lakin bu kafi deyildir. Məramnaməsiz Firqə ola bilməzdi. Bundan sonra bu nüqsan tamamilə aradan qalxır. Kim Firqəyə girmək istərsə əvvəlcə məramnaməmizi qəbul edir, sonra dərxtast verib üzv olur.

Biz dəfələrlə yazmışıq: Kim iftixar edərsə gəlib Firqəmizə yazıla bilər. Mütərəddid və ikiüzlü, qorxaq və bir ayağı müstəbidlər yanında, o biri ayağı azadixahlar ətrafında olan süst üpsür adamlara bizim heç bir surətdə ehtiyacımız yoxdur.

Mərkəzdə və şəhərlərdə təşkilat işi ilə məşğul olanların vəzifəsi bu gündən sonra asanlaşır. Onlar bir kimsə ilə bəhs etməyəcək, şübhəli adamların nazını çəkmək ilə vaxtlarını itirməyəcəklər. Kim məramnaməmizi qəbul edirsə buyursun, gözümüz üstündə yeri vardır. Kim özünün şəxsi səliqəsini bizə qəbul etdirmək fikrində isə, buyurub gedə bilər, deyib təşkilat işlərini aparacaq hədəf və məqsədimizə yetişməkdən ötrü başladığı böyük işi təqib edəcəkdir.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 21, mehr 13, oktyabr 5)

FIRQƏ KONQRƏSİ XALQIMIZIN LƏYAQƏTİNİ İSBAT ETDİ

Konqrəimizin Azərbaycanın ən görkəmli simalarından təşkil tapmış olduğu sabit edir ki, yerlərdə xalqın gözə görünən, başbilən və adlı- sanlı qismi Firqəmizin ətrafına toplanmaqdadır. Əvvəlinci cələsədə kongrənin içəri üzü tamamilə aşkara çıxdı. Səlmas nümayəndəsi aqayi Mükərrəmülmülk, Maku nümayəndəsi aqayi Murad Bəyat Maku, Ərdəbil nümayəndəsi aqayi Həsən Cövdət, Sərab nümayəndəsi aqayi Haşiminin mənalı nitqləri göstərir ki, kongrə müraciətnaməmizi iman və əqidə üzrə qəbul edənlərdən təşkil olunmuşdur.

«Biz İran və Azərbaycanın nicatını bu Firqənin bayrağı altında görürük. Onun müqəddəs şüarlarını həyata keçirmək üçün canımız, malımız və namusumuz ilə mübarizə edəcəyik».

Bu idi şəhərlərimizdən gələn nümayəndələrin axır sözü. Məxsusən aqayi Mükərrəmülmülkün dil məsələsi haqqında söylədiyi məntiqi və mətin sözləri xalqın ana dilimizə olan təvəccöh və əlaqəsini çox gözəl surətdə aşkara çıxardı.

Aqayi Mükərrəm dedi: «Azərbaycanlılara moquulların güc ilə öz dillərini təhmil etdiklərini iddia edənlər çox nadan adamlardır. Moquullar yüz ildən artıq Azərbaycanda hökumət edə bilmədikləri halda öz dillərini bizə təhmil etmişsə, əcəba altı yüz ildən ziyadə hökumət edən Farslar nə üçün bu dili dəyişdirməyə müvəffəq olmamışlar?»

Bu isbat edir ki, dili zor və ya ayrı vasitələr ilə dəyişdirmək olmaz. Dilimizin müxalifləri fəqət bu puç iddiaları ilə Azərbaycanın fərhəngini boğmaq, bu vasitələr ilə xalqımızı cəhalətdə saxlamağa can atırlar».

Aqayi Mükərrəm bu sözləri ürəkdən dediyi üçün onun nitqi kongrəmizin təvəccöhünü cəlb etdi. Gurultulu alqışlarla kongrə göstərdi ki, natiq onun əfkarının müfəssiri olmuşdu. Konqrəmizdə milli muxtariyyət məsələsi çox böyük yer tutmuşdur. İranın istiqlalıyyət və təmamiyyəti məhfuz olmaqla Azərbaycanın öz daxili işlərini azad bir surətdə idarə etməyə qadir olması və bunu əməli etmək üçün bilatəxir əyalət və vilayət əncümənlərinin çağırılması ətrafdan gələn nümayəndələrimizin kongrədən tələb etdiyi ən əsas bir məsələdir.

Həmin gün kəndlərdən və ətrafdan təbrik gələn minlərcə kənd və şəhər zəhmətkeşləri öz şüarları ilə bildirdilər ki, xalqımızın geniş əksəriyyəti Firqəmizə etimad edir, ondan öz həyatını yaxşılaşdırmaq yolunda böyük ümid gözləyir.

Konqrə sadə bir yığıncaq deyil. Firqənin payə və əsasını möhkəm zəminə üzərində qurmağa layiq ciddi bir ictima olduğu üçün sözə yox, işə artıq dərəcə əhəmiyyət verib, ona görə təzahür və uzun nitqlərdən pərhez edib məramnamə və nizamnamə təsvibi kimi böyük və əsasi mövzularla məşğul olmaqdadır.

Konqrə götürdüğü qədəm və başladığı işin qiymətini və məsuliyyətini çox gözəl bir surətdə düşünüb anlamışdır. Ona görə nümayəndələrin hamısı istər nitqlərində, istərsə pişnəhadlarında çox diqqət və mətanətlə izhariəqidə edirlər.

Bu vaxta qədər Azərbaycanda sabiqəsi olmamış bir ictima olduğuna baxmayaraq, kongrəmiz tam mənası ilə müasir və münəzzəm bir yığıncaqdır. Bunun özü isbat edir ki, xalqımız özünü idarə etməyə layiq və qadir bir xalqdır.

İki gün ərzində məramnamə kimi əsas bir məsələnin həlli isbat edir ki, bizim kongrəmiz, mərkəzi parlaman

adlanan məclisdən, fəaliyyət və yaradıcılıq cəhətdən təsəvvürə gəlməyən bir fasilədə irəli düşmüşdür..

Məclis il yarımında kiçik bir qanun keçirməyə müvəffəq ola bilməmişdir. Çünki onu təşkil edənlərin əksəri yalançı xain, xudpəsənd və müğriz adamlardır. Konqrə bir gündə gələcək böyük bir Fırqənin əsasını qurmaq, bəlkə məmləkəti mütərəqqi və müasir bir hala salmaq yollarını təyin etmək kimi böyük işi əncam verməklə isbat etdi ki, onu təşkil edənlər, onda iştirak edənlər vahid bir ruh, vahid bir məslək, vahid bir yol təəqib edən fədakar, ciddi və layiq adamlardır.

Xalqları əsarət altında saxlayıb güc ilə hökumət sürmək istəyən xainlər gözlərini açmalı və xalqın istedad və ləyaqətini təsdiq etməlidirlər.

Konqerimizin mənası olduqca böyük və onun gördüyü böyük işlər olduqca mənalı olduğundan biz onun barəsində gələcək nömrələrimizdə müfəssəl məlumat verməliyik.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 20, mehr 12, oktyabr 3)

KONQRƏNİN İKİNCİ GÜNÜNÜN GUZARIŞI

Mehr aynın - 11 də sübh saat 8. 5 - da Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin üçüncü cəlsəsi təşkil tapdı. Əvvəl ağayi Reyhani Zəncan əhalisi tərəfindən konqrənin iftitarını təbrik etdilər.

Sonra ağayi Nurullah Yekani Xoy əhalisi tərəfindən konqrənin təşkilini təbrik edərək qeyd etdilər ki, Təbrizdə bir gün var idi ki, azadlıq kəlməsini dilə gətirənlərin dilini rişədən çıxardırdılar. İndi isə haman tarixi Təbrizdə azadlıq adına konqrə təşkil verilir. Mən bu iftitarı səmimanə öz firqə yoldaşlarıma təbrik edirəm.

Baxın, bu divarlarda asılan təsvirlər Azərbaycanın iyid oğullarının simalarıdır. Onlar azadlıq uğrunda öz canlarını fəda ediblər. Ağalardan xahiş edirəm bu şühədanın ehtiramına bir dəqiqəlik sükut ilə ayağa qalxsınlar... (cəlsədə olanlar ümumiliklə ayağa qalxıb bir dəqiqə sükut edirlər) .

Sonra ağayi Yekani Azərbaycanın parlaq tarixindən bəhs edərək öz nitqini «Yaşasın Azərbaycan Demokrat Fırqəsi», «Yaşasın vətənin nicatı uğrunda şücaətlə mübarizə aparan şərəfli igitlər» cümlələri ilə xatəmə verdi.

Ağayi Yekanın nitqi qurtardıqdan sonra ağayi Borhani Əlmdar - Gərgər və Mərənd əhalisi tərəfindən, ağayi Vüsuq Marağa əhalisi tərəfindən, ağayi Yusif Babaxan Azərbaycanda yaşayan Asurilər tərəfindən konqrənin açılışını təbrik etdilər.

Nümidələrin təbərikləri xatəmə tapdıqdan sonra ağayi Pişəvəri tribun dalında qərar dutaraq dedi: «Nizamnamə mocibincə bu gün məramnamənin ətrafında bəhs olunacaq. Buna görə də bir para şifahi tozihlərin lazım olması münasibti ilə məramnamə ətrafında müxtəsər danışacağam. Əvvəl kəmal təəssüflə yad edirəm ki, dünən bir para macəracu adamlar Fırqənin əleyhinə totia etmək fikrində idilər. Amma biz belə adamlara fürsət verməyəcəyik və özümüz şiddətlə onları təqib edib, öz cəzalarına yetirəcəyik. Hər kəs olursa olsun, onun topança atmağı əmniyyəti xələldar etməkdir.

Bizim düşmənlərimiz çün pul xərc etmək vasitəsi ilə istəyirlər ki, öz şum nəqşələrini əməli etsinlər. Amma onlar hərgiz müvəffəq olmayacaqlar». Ağayi Pişəvəri sonra məramnamənin əvvəlinci qismətini şərh verdilər və onu aydınlaşdırmaq üçün beynəlmiləli şəraitdən və müttəfiq dövlətlərin mənşurlarından bir neçə misallar zikr etdilər. Məramnamənin ikinci qisməti haqqında qeyd etdilər ki, bu məramnamədə xüsusilə Azərbaycanın dili, adət və rüsumi, coğrafiyası və tarixi xüsusiyyəti ətrafında çox söhbət olacaqdır. Biz İranın istiqlalı və Azərbaycanın daxili muxtariyyətini istirik. Kimin bu məramlara əlaqəsi var qalsın. Kim bu şuarlar ilə müxalifdir indidən getsin !

Azərbaycanlının öz ölkəsini idarə etməyə ləyaqəti var və onu əməli etməyə də qadır dir. Yenə təkrarən deyirəm biz bir az iddə də olsa, bu məramnaməni başa yetirəcəyik (gurultulu alqışlar). O adamlar ki, bu məramnamə ilə müxalifdirlər bizim aramızdan çıxsinlar». Məramnamənin üçüncü qismətini şərh verdikdən sonra ağayi Pişəvəri dedi: «İrənin bəzi nöqtələrində camaat azdır və bəzi yerlərində çoxdur. məclis nümayəndələrinin sayı qanun mocibincə gərək əhalinin çox və azlığı ilə mütənasib olsun. Vəli bu qanuna irəndə əbədən müraat etməyiblər və ona görə də həmişə bizim nümayəndələrin sayı məclisdə az olubdur. Bundan sora gərək məclis nümayəndələrinin üçdə birini Azərbaycan nümayəndələri təşkil versinlər. Bizim gərək 50 nəfər məclisdə nümayəndəmiz olsun! Pul zoru ilə, şallaq gücü ilə nümayəndə olanların qabağı alınmalıdır. Bundan sonra məclis nümayəndələri gərək şallaq gücü ilə intixab olmasınlar. Millət öz rəğbəti ilə onları intixab edəcəkdir.

Biz bundan sonra icazə verməyəcəyik ki, mühəndis Pənahilər və ya Siqətülislamilər kimin təhmili nümayəndələr Azərbaycanlı naminə məclisdə danışınlar. Azərbaycanın ana dilinə çox əhəmiyyət verməliyik. Gələcəkdə uşaqlarımız öz ana dillərində oxumalıdırlar. İdarələrdə gərək öz dilimizdən istifadə olunsun. O adamlar ki, özlərini Azərbaycanlı nişan verib Rizaxanın mənhus siyasətini irəli sürməyinə kömək edirlər, Azərbaycanlı deyillər. Said nə Marağalıdır nə Azərbaycanlı. O və onun əmsalı özlərini Azərbaycanlı hesab etməyə haqları yoxdur.

Biz burada cəhd edəcəyik ki, mərkəzi hökumətindən öz haqlarımızı alaq. Bəyannamədə qeyd olunan kimi iqtisadiyyatımızı gündən günə genişləndirməliyik. Ondan ötrü ki, iqtisadi istiqlaliyyəti olmayan millət həmişə bədbəxt bir halda yaşmalıdır. Bu xəta bir fikir dir ki, deyiblər: İran kəşavərzi bir məmləkətdir. Onu sənəti etmək olmaz. Əksinə olaraq bizim məramnaməmiz İranın istiqlalı və Azərbaycanın azadlığını onun iqtisadi istiqlalında təşxis veribdir. »

Ağayi Pişəvəri kargər və karfərmanın münasibəti haqqında və Azərbaycanın behdaşt və fərhənginin əsəfəngiz vəziyyətindən bəhs etdikdən sonra öz nitqlərinə davam verdilər: «Tehranda yaşayan Azərbaycanlılar ki, öz eys u işrət qəslərini Azərbaycan fəhlə və kəndçilərinin əlinin zəhməti ilə qaldırırlar, bunu bilməlidirlər ki bir daha onlara fürsət verilməyəcək ki, Azərbaycanın sərvətin Tehrana aparıb orada xərc etsinlər. »

Ağayi Pişəvərinin nitqi qurtardıqdan sonra ağayi Fərşi məramnamə oxumağa başladılar. Məramnamənin müqəddiməsi bütün nümayəndələrin rəyi ilə qəbul olundu.

Sonra məramnamənin maddələrini ağayi Padgan oxudular. Məramnamə 48 maddədən ibarətdir və ümum nümayəndələr tərəfindən qəbul olundu. Məclis axşam saat 6 yarımında qurtardı. Beşinci cələsə mehr ayının 17 sinə movkul oldu.

(«Azərbaycan» şümarə 21, mehr 13, oktyabr 5)

YENƏ DƏ MALİK VƏ RƏİYYƏT MƏSƏLƏSİ

Firqəmiz əmniyyətiyyət və asayışı özünün ən mühüm vəzifələrindən hesab etdiyi üçün birinci qədəmdə kəndli ilə ərbab arasında çıxan ixtilafı həll etməyə iqdam etdi.

Bunun üçün özünün ən məsuliyyətli və sözü keçən üzvlərindən neçə nəfər intixab etdilər ki, məsül dövlət məmurları və bəzi maliklər ilə danışığa girişildi. Onlara bu vaxta qədər çox yerlərdə xərmlərin yığılmasını anladılar. nəticədə hər üç tərəfin rızası ilə bir bəxşnamə tənzim edildi, bəxşnamənin icrası ustandarın şəxsinə mühəvvəl olundu. Bu vasitə ilə ümid olunurdu ki, ixtilaf ortadan qaldırılsın. Mütəəssifənə hər bir yaxşı əməldən su istifadə etməyə çalışan təmma ünsürlər və boynu yoğun təcavüzkarlar bu qiymətli işə daim əngəl törətməkdədirlər.

İdarəməzə bəzi maliklər tərəfindən mübaşirlərə və kətxudalara yazılmış bəzi məktublar gəlib çıxmışdır ki, insan onları gördükdə əsarət və bərbəriyyət dövrəsi xatirinə gəlir.

Maliklərdən biri yazır: rəiyyət çox qələt edir, əyalət də həmçinin, Ayrıları da bu minval. Yer mənimdir, istədiyim vergini alacağam. Yumurta da gərək yığılsın, yağ da, yorğan pulu da, bayramlıq da, yonca da, sədirxti də, bəhrəni də əgər çox danışsalar dördtən bir əvəzində üçdə bir yığmalısınız.

Bu adamcıqaz elə zənn edir ki, indiki kəndli yüz il bundan qabağın kəndlisidir. Anlamaq istəmir ki, kəndlinin gözü açılmışdır. Onun qabağında münəzzəm bir təşkilat vardır. Bundan əlavə məmləkət başlı başına deyildir ki, hər kəs hər nə istərsə öz kefi istədiyi kimi edə bilsin. Hirs və tamah və ləcacətin də əndazəsi vardır.

Biz və bizim yoldaşlarımız əlbttə kəndli ilə ərbab arasında çıxan ixtilafın sülh və saziş yolu ilə həll edilməsinə çalışırıq. Bu o demək deyildir ki, vəhşiliyə və qan içməyə də rizayət verəcəyik.

Eşitdiyimizə görə bəzi kəndlərdə ərbablar jandarm gücündən istifadə etməyə başlamışlar. Bu doğru bir hərəkət deyildir. Jandarm hüquqi işlərə qarışa bilməz. O fəqət ədliyyənin qüvvəyi mücriyyəsidir, məhkəmənin rəsmi hökmü ilə rəftar edə bilər.

Vəgəhi jandarmın kəndli ilə malik işinə qarışması maliklərin də xeyrinə deyil.

Biz təcrübədə görmüşük ki, jandarm və dövlət məmurlarının əlinə düşən iş onlar üçün təza bir qarət yolu olur və onların təcavüzkarlığı, zülm və şərərətində təza bir meydan açır.

Jandarma rücu edən malik həm kəndliləri soymağa və həm özünün mənafeyini məhv etməyə çalışır.

Jandarmeri və ya əmniyyətiyyə yaxşı idarə olunursa, əgər müğriz və müstəbid şəxslərin hava və həvəslərini təmin etməyə xidmət etməzsə çox yaxşı bir müssisədir.

Vəli əfsus ki, bu axır vaxtlarda, məxsusən mərkəzdə onu xalqın azadlıq hərəkətini boğmaq yolunda işlətməyə başlamışlar.

İranda jandarm müssisəsinin uzun bir tarixi var. Birinci növbədə xarici müsəşarlar vasitəsi ilə təşkil olunan jandarmeri milli bir qüvvə hesab olunurdu. İstibdad köməkçisi olan qazaq qüvvəsinin ziddinə olduğu üçün xalq onu sevər və çox məhəbbətlə onun işlərinin pişrəftinə çalışardı.

Keçən cəng zamanı (1914 - 17) bu qüvvə çox gözəl imtahan verdi və onun içərisindən çıxan vətənpərəst qəhramanlar millətin rəğbətini qazandı.

Dünyada yaxşılığa və xalqın xoşu gələn hər bir işə və hər bir idarə və şəxsə düşmən olan Rizaxan o milli qüvvəni ortadan qaldırdı. Qalib çıxan bir rəqib kimi onun rişəsini kəsdi, başında duranları cürbəcür adlar ilə ortadan apardı, və hətta onun adının belə qalmasına yol vermədi. Onun yerində anasının əmcəklərini kəsən quldurlardan əmniyyətiyyə təşkilatı vücuda gətirdi.

Əmniyyətiyyə iyirmi il tamam xalqa cəllad kəsildi, kəndlərdə vurdu, yıxdı, dağıtdı, basdı, kəsdi, yedi və kimsənin ona müxalifət və ya etiraz etməyə qüdrəti olmadı.

Şəhrivərdən sonra xalqı ümidvar etmək məqsədi ilə onun adını dəyişdirdilər. Qədim jandarmın tarixi şöhrətindən istifadə etmək üçün təza təşkilata o adı verdilər.

Müharibə zamanı, müvəqqəti demokratiya zamanı müstəbidlər və boynu yoğunların müttəfiq dövlətlərin qüvvələrindən qorxub siçan dəliyi arayıb gizləndikləri günlərdə jandarm çox mülayimətlə rəftar etməyə başladı.

Bu çox təbii bir iş idi.

Leykən irtica başını qaldıran kimi Amerika paltarları geydirilmiş köhnə əmniyyətiyyə özünün fisqini büruza verdi. Rizaxan dövrəsində gördüyü işləri tazadan daha şədiddə bir surətdə görməyə başladı.

Tehranda və İranın ayrı yerlərində iş indi bu haldadır. Azərbaycanın bəzi kəndlərində bala bala zəməzlər eşidilir, deyirlər bu dəsturu Sədr müstəqimən özü sadir edib Onlara göndərmişdir.

Bizim hələ Tehran məsələsi ilə məşğul olmaq imkanımız yoxdur, leykən Azərbaycanda bu işə yol verilməyəcəkdir.

Biz vaxtında jandarm idarəsi başında duranlara xüsusi surətdə öz nəzərimizi demişik. Onlar zahirdə əmniyyətiyyəti bitərəfanə surətdə hifz edib jandarm qüvvəsinin siyasi işlərə müdaxilə etməyəcəyini iddia etmişlər. Allah eləsin verdikləri qovl doğru çıxsın, Allah eləsin ki,, Tehranda aparılan irticai hiylənin burada başlanması doğru olmasın. Belə olursa jandarm kəndlərə yol tapa bilməz və əmniyyət puzulduqda jandarm rəisləri çox da faydalı çıxma bilməzlər.

Əmniyyət hifz edilməli, jandarm qanuna riayət etməli, maliklər tamahlarını azaldıb kəndli ilə sazişə girişməli.

Azərbaycan xalqının səadətini bunu tələb edir. Kim bunun əleyhinə olursa o xalq düməni hesab olunacaqdır.

Aldığımız təza xəbərlərdə deyilir ki,, Həştəruddə əcəm kəndi maliki Sadiq Müctehidi jandarmın köməyi ilə rəiyyəti bir otağa yığıb on bir nəfəri yaralamış və iki nəfəri öz əlilə öldürmüşdür. Jandarma əmr edib döyün kəndliləri. Jandarm əmrinə itaət etmədiyini üçün jandarmı da qətlə yetirmişdir.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 22, məhr 15, oktyabr 7)

VƏTƏN DİLİ

(Azərbaycan dilində birinci dərs kitabına dair)

Biz keçən məqaləmizdə qəzetin 11-ci nömrəsində Azərbaycanın böyük xalq maarif xadimi Rüşdiyyənin müxtəsər şərhli- halını yazıb qeyd etdik ki, Rüşdiyyə böyük təcrübəli bir müəllim idi. O, təlim və tərbiyyə üsulunun əsası olan anadilini təbliğ və tərviç edirdi. Belə ki, o hər şeydən əvvəl Azərbaycan əlifbasını asanlaşdırmaq fikrinə düşmüş və sovti üsul ilə Azərbaycan dilini dərs demək təşəbbüsündə olmuşdur. Bu üsulun köməyi ilə uşaqlar öz ana dillərini 60 saatlıq tədris müddətində yazıb- oxumağı öyrənə bilirlər.

Azərbaycan dilinin tədrisi üçün Rüşdiyyənin tələif etdiyi məşhur kitab, qırx il bundan qabaq Təbrizdə çap və nəşr olmuş «Vətən Dili» adlı tarixi əsərdir. Bu əsərin müxtəsər elmi təhlilindən qabaq zikr etmək lazımdır ki, hacı Mirzə Həsən Rüşdiyyənin Azərbaycan dilində təlim alan şagirdləri bu gün Azərbaycanın ən məruf görkəmli maarif xadimlərini vücuda gətirmişlər. Onlar Riza şah dövründə və hal hazırda «Farsıdan Farsıya» təhsil alan bəzi bədbəxt cavanlar kimi savadsız, iradəsiz və süst deyildilər. Onlar yaşayıb yaratmağa öyrənmişlər. Onlar öz ana dillərini, Azərbaycan dilini göz bəbəyi kimi sevib qorumağı özlərinə ən mühüm bir vəzifə hesab edirlər.

Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, bir çox satqın və xain dövlət başçıları və Tehranın digər yazıçı və qəzetçiləri bizi Azərbaycan dilini, xalqın öz dilini oxumağı və bununla Azərbaycan xalqının milli mədəniyyət və muxtariyyətinin bünövrəsini yaratmaqda «xain» hesab edirlər. Biz Firqəmizin qərarı üzrə bunların həzryanlarına cavab verməyəcəyik. Lakin demək istəyirik ki, xub ağalar! Yüz ildən artıq ömrünü maarif və mədəniyyətin inkişafı uğrunda vəqf etmiş Mirzə Həsən Rüşdiyyələr də xain idilər? Hörmətli yazıçı və qəzetçilər, aya 3 min ildən artıq mədəniyyət tarixi olan çoxmilyonlu böyük millətin öz dilində yazıb oxumağı və savadlanıb tərəqqi etməsi xəyanətdir?

«Vətən Dili» ana dili deməkdir. Böyük maarifpərvər bu kitabı yazarkən həqiqi bir rəvanşünas kimi uşaqların yaş səviyyəsini, qəlbini və əhvali- ruhiyyəsini nəzərə alaraq onun idrak qabiliyyətinə müvafiq surətdə hekayə və misalları tərtib etmişdir.

Müəllif daha çox kitabın dil və üslubuna fikir vermişdir. Dilin sadə, təbii olmasını, uşaq üçün çətinlik törətməyəcəyini və həyatı dərk etmək üçün sözün böyük əhəmiyyətini nəzərə alan Rüşdiyyə Azərbaycan dilinin saflığını qorumağa xüsusi səy etmişdir.

O, ayrı- ayrı şeylər və məfhumları uşağın zehninə həkk etmək üçün ən canlı və həyatı bir üsul seçir. Bu da atalar sözləri vasitəsi ilə məfhumları anlaşıdırmaqdır. Uşaq ailədə eşitdiyi atalar sözü vasitəsi ilə müəllifin aşılmaq istədiyi təzə bir məfhumu daha tez mənimsəyir, uzun müddət zehində saxlayır.

Nəsihətçilik kitabda əsas məsələdir. Lakin Rüşdiyyənin nəsihətçiliyi xürafatdan xalidir. Müəllifin məqsədi yalnız canlı insan tərbiyə etmək olduğu üçün o, ən təsirli vasitələrdən istifadə etmişdir. Kitabda dərc olunan hekayə və mənzumələrdə əxlaqi nəticələr əlahiddə qeyd olunur. «Vətən Dili» kitabı Azərbaycanda, doğma Azərbaycan dilinin birinci dərs kitabı kimi tarixdə qalacaq və xalq onun müəllifini qədirdanlıqla yad edəcəkdir.

Səməndər

(“Azərbaycan” şümarə 23, mehr 16, oktyabr 8)

HƏR İŞ ÖZ VAXTINDA

Biqeydlik və bu günün işini sabaha qoymaq vaxtı, saat və dəqiqəni nəzərdən uzaq saxlamaq ictimai işlərin irəliləməsində böyük əngəllərin törənişinə səbəb ola bilər.

Mühit və ictimai həyatımız ətalət, tənbellik və laübalılıq yaradan bir mühit olduğu üçün Firqəmizdə məsuliyyətli işləri boyunlarına götürənlər bu xoşəməlak xəstəliklərdən daima pərhis etməlidirlər.

Əgər bu günə qədər Firqəmiz böyük müvəffəqiyyətə nail olmuşsa, o şüarlarımızın doğru və düzgünlüyündən əlavə, Firqəni yaratmaq istəyənlərin diqqətləri və müəyyən nəqşə, bərnəmə üzrə işləməklərinin nəticəsidir. hər iş öz vaxt və saatında görülməlidir. Bu olmasa iş axsar, axırda nəticəsiz qalar.

İndi biz başlanğıc və təsis dövrəsini keçirmişik. Birpnci kongrənin qurtarmasılə müqəddimə bitib qurtardı. Təşkilat rəsmiyyət tapdı. Əsaslı məramnamə və nizamnaməyə malik olduq. Qanuni və rəsmi mərkəzi komitə vücuda gətirdik.

Bupdan sonra təşkilat dövrü başlanır. Təşkilat intizamsız, nəqşəsiz və bərnəməsiz ola bilməz. Bir də siyasi bir Firqə öz üzvlərindən Firqə əxlaqı tələb etməzsə məqsəd və hədəfinə yetişə bilməz.

Firqə əxlaqı, Firqə idarə və rüsumu millətin və ölkənin gələcəyi və müqəddəratını təyin etmək üçün ən vacib şərtlərdəndir. Hər bir demokrat gərək xalq içərisində düz, adil, münsif və qərəzsiz tanınmaqla, xalqın etimadını qazana bilsin. Bu birnci şərttdir. İkinci şərt isə bəzən daha mühüm hesab olunur. Bu şərt Firqəyə əlaqə, işə can yandırmaq, intizam və nəqşəni çox şədidd bir diqqətlə gözləməkdir. Komitələr, konfranslar və hövzə iclasları gərək müəyyən saatda təşkil tapsın və müəyyən məsələləri bərnəmə və planda təyin olduğu kimi həll edib öz vəzifəsin yerinə yetirsin.

Aban ayının onuncu gününə qədər bütün vilayət və şəhər konfransları başa çatmalı və qanuni Firqə komitələri intnxab olunmalıdır. Bunu bir dəqiqə belə təxirə salmaq olmaz.

Yerli Firqə komitələri gərək işlərini elə başlasınlar ki, mərkəzi komitənin bu qərarı yüzə- yüz əməli ola bilsin. Hər saatın bir təqzası və hər günün bir tələbi var. Gün və saatımızın tələb və təqzası budur.

Hər kəs öz vəzifəsinə diqqətlə yerinə yetirməli. Qəbul etdiyi işi müəyyən saatda göstərildiyi kimi görməlidir.

Firqə boşboğazlar yığınağı deyildir. O diri, fəal, fədakar insanların əmal və hədəfi əldə etmək üçün əmal, can və varlığı ilə mübarizə meydanına qədəm qoyan mücahidlərin ordusudur. Bu ordunun silahı bilik, iman, məslək, intizam və fəaliyyətdir.

Hər bir demokrat öz işində bu şüarı nəzərdə tutmalıdır.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 17, mehr 9, oktiyabr 1)

AZƏRBAYCAN YATMAMIŞDIR

Eşitdiyimzə görə doktor Müsəddiqin oğrular yuvası adlandırdığı Məclisi Şura İran xalqının fəqir və yoxsul cibindən Azərbaycan zəhmətkeşlərinin fərhəng,, behdaşt kimi ümumi ehtiyaclarımıza sərf etmək məqsədilə verdiyi vergidən ayda yüz əlli min riyal Seyid Mehdi Fərruxun ixtiyarına qoymuşdur ki, gəlib Azərbaycanda azadlıq və demokratik hərəkatı boğub ortadan aparsın.

Fərruxa bundan əlavə geniş ixtiyar verilmişdir. Hətta deyirlər əmniyyə və nizami qüvvəsi də onun əlinə tapşırılacaq. Bu vasitə ilə Azərbaycanda diktatorluq məqamı kəsb edəcəkdir.

Hələ Tehranın darvazasından xaric olmamış onun burada aparmaq fikrində olduğu xainanə və müstəbiddanə siyasətin əsəri zahir olmaqdadır.

ustandarlıq kəfili ağayi Nikxu Tehrana çağırılmış, şəhرداری rəisi ağayi İlhami xidmətdən çıxarılmışdır.

Əz- qərarı- məlum ağalar Azərbaycanda olan dövlət idarələrini Azərbaycanlılardan təmizləmək fikrindədirlər.

Bunu icra etmək üçün Fərrux bütün idarələrimizi öz adamlarının əlinə tapşıracaqdır. Eşitdiyimizə görə o özü ilə on nəfərdən artıq uca rütbəli məmur gətirir. Bu məmurlar idarələrimizdə sədaqətlə çalışan Azərbaycanlıların yerlərini işğal edəcəklər.

Görünür, Azərbaycanlıların dillərini kəsmək lazımdır, deyən xain nümayəndələr bir nəfər də olsun Azərbaycan dili bilən işçiyə idarələrimizdə yol verməyəcək, güc və zor ilə millətimizi Farslaşdırmaq istəyənlər bu vasitə ilə Azərbaycan xalqını dövlət idarələrindən tamamilə əl üzməyə vadar edəcəklər.

Biz məxsusən dövlət məmurlarının Firqəmizə daxil olmalarına çox da həvəs göstərməmişdik. Ondan ötrü ki, Tehran hökumətinin tam mənası ilə mürtəce ünsürlər və biganələrin korkoranə bir surətdə aləti olan şəxslərin əlində olduğunu bilirdik.

Biz bilirdik ki, Sədr hökuməti əsl mənada Seyid Ziyanın getdiyi yol ilə gedir. Bu gün İranın əl- qolunu bağlayıb biganələrə təslim etməyə çalışır. Ona görə də fürsətdən istifadə edib, əlsiz, ayaqsız dövlət məmurlarını acliğa məhkum edə bilər. İndi isə pərdə qaldırılmış, həmlə başlanmışdır. Belə bir mövqeydə Firqəmiz bitərəf dura bilməz. Azərbaycanın hökuməti Azərbaycanlıların öz əllərində olmalıdır. Biz var qüvvəmiz ilə həmvəqənlərimizin hüququndan difa edəcəyik.

Azərbaycan xalqının milli mərkəz siqli olan Firqəmizin gözü açıq olduğu üçün bu xalqı qafilgir etmək olmaz.

Azərbaycanlı oyaqdır.

Mir Cəfər Pişəvəri.

(“Azərbaycan” şümarə 25, mehr 19, oktyabr 11)

AZƏRBAYCAN DEMOKRAT FIRQƏSİNİN MƏRAMNAMƏSİ

Müqəddimə

Əsrimizdə vücuda gələn cahanşümul böyük siyasi və ictimai hadisələr göstərdi ki, xalqları əsarət altına alıb onların zəhmətindən su istifadə etmədən keçinə bilməyən köhnələşmiş və çürümüş ictimai vəziyyətin məhv olması dövrü gəlib çatmışdır.

Bu gün dünyanın xalqları açıqdan - açığa zülm və fişar zəncirlərini əbədi olaraq qırıb, bəşəriyyətin böyük qurbanlar bahasına qazandığı azadlığı hər qiymətə olursa olsun saxlamaq istəyirlər. Ona görə hər yerdə demokratiq tərəfdarları ilə irtica arasında və öz hakimiyyətini saxlamağa can atan bir ovuc zalımlar ilə azadlıq istəyən xalq arasında qızğın mübarizə günü gündən şiddətlənir.

Bu gün ictimai, iqtisadi və fərhəng cəhətdən ibtidai halda yaşayan tayfalar və qəbilələr belə hər cür fişar və təzyiqin əleyhinə çıxıb öz həyatlarını müstəqil və azad tərzdə qurmaq istəyirlər.

Beynəlmiləl irtica mərkəzi olan Faşist Alman cahangirliyi üzərində müttəfiqlərin və demokratiq qüvvələrin qələbə çalması, nəinki Avropanın irəlidə gedən xalqlarını vəhşət və iztirabdan xilas etdi, bəlkə bütün dünyanı və o cümlədən şərqin sənaye cəhətdən dalda qalmış zəif ölkələrində yaşayan xalqların azad olmaq və Demokratiq dövlət yaratmaq ümidini gücləndirdi.

Azərbaycan öz gələcəyinə böyük ümidlə baxan azad və demokratiq həyat yaratmaq üçün hər cür fədakarlığa hazır olan ölkələrdən biridir.

Yüz illərlə xalqımızı əsarət altında saxlamaq siyasətini təqib edən daxili və xarici cinayətkarlar milyonlarca Azərbaycanlıların qan tər ilə vücuda gətirdikləri sərvətini çəkib aparmaqla kifayətlənməyib, onun böyük tarixini, qədim mədəniyyətini, ahəngdar dilini, bir sözlə milli varlığını inkar edir və onu əsarət halında saxlamağa çalışırlar. Lakın xalqımız heç bir zaman düşmənlərinə baş əyməmişdir. O ağır mübarizələrdə öz toprağını, şərəfətini saxlamağa müvəffəq olub öz tarixini, dilini və mədəniyyətini hifz etmişdir.

Səttarxan və Şeyx Məhəmməd Xiyabani kimi böyük simalar, Azərbaycan xalqının azadlığı uğrunda apardıqları mübarizələrdə böyük fədakarlıqlar göstərmiş və dünyanı heyrətə salmışlar.

İstibdad və irtica əleyhinə mübarizə də Azərbaycan xalqı bütün öz həmvətənlərinə köməklər etmişdir. İndi də İranda həqiqi azadlıq - istiqlal və demokrasi üsul idarə yaratmaq Azərbaycan xalqının ali hədəfidir. O, İranda əqəlliyət təşkil edən bütün xalqların, əzcümlə Kürdlər, Ermənilər və qeyrilərinin apardıqları azadlıq hərəkətinin pişvalarından sayılır. İranlıların hamısını birləşdirən və dost edən bu arzu və amaldır. Çünki Rizaxan istibdadının zülmü bu xalqların hamısını ayaqdan salmışdır. Bu macərə bir də təkrar olursa yenə hamı İran xalqı istisnasız bir surətdə fəlakətə sövq ediləcək dir. Rizaxan istibdadı Hitlerin faşist əfkar və amallını vətənimizə keçirərək zülm və əsarəti gücləndirdi. İran daxilində yaşayan Azərbaycanlı, Kürd, Asuri və Ermənilər doğma ana dilində yazıb oxumaq, kitab və ruznamələr nəşr etmək, sənət və teatr əsərləri yaratmaq, yerli idarə və məhkəmələrdən istifadə etmək imkanını man və qadağan etdi. Nəticədə xalqlar arasında böyük nifaq vücuda gətirdi. Bu istibdad heykəlinin yıxılmasından 4 il keçdiyinə baxmayaraq, yenə

də o mənhus siyasət davam etməkdə, bəlkə onu meydana çıxaran mürtəce ünsürlər get - gedə həyasızlaşaraq xalqa hücumu keçib onun demokratik hərəkətini boğmaqdadır.

İrtica məmləkətimizin sənaye cəhətdən tərəqqi edib güclü və qüdrətli olmasını istəmir, onu Nuh əyyamından qalma vəziyyətdə saxlamağa cəhd edir. Xüsusən xalqımızın tərəqqi çərxini geri döndərmək istəyən bu mürtəceanə siyasət əleyhinə ciddən qiyam etməlidir. Bütün İran xalqlarının ümumi arzularından başqa Azərbaycanın bir çox yerli xüsusiyyətləri də vardır ki, xalqımızın fikri bu böyük siyasi, iqtisadi və mədəni xüsusiyyətlərlə məşğuldur. Biz var qüvvəmizlə öz milli varlığımızı isbat edib, vətənimizin tale və müqəddəratını öz güc və iradəmiz ilə təyin etməliyik. Dünya vəziyyətinin yaratdığı fürsətdən istifadə edib həyatımızı istədiyimiz kimi, yəni həqiqi demokrasi üsulu daxilində azad yaşamaq əsası üzrə qurmaliyiq. Bu fürsətdən istifadə etmək üçün təbəqə və sinif ayrılığı nəzərdə tutmayıb hər bir azadixah Azərbaycanlının çalışması lazımdır. Bütün Azərbaycanda yaşayan camaat milliyət, dil ayrılığını nəzərə almayıb bu yolda əl - əl verib səy və təlaş göstərməlidir. Demokratlıq və azadlıq ideali yolunda bütün vətəndaşlar vahid bir tən kimi birləşməli və hər cür mübarizəyə hazır olmalıdır.

Azərbaycan İranın ayrı yerləri kimi müasir və mədəni məmləkətlərdən yüz illərlə dalı qalmışdır. Əsrimiz maşın, elektrik, elm əsri və böyük sənaye və maşınlar ilə təchiz olunmuş sənət və fəlahət əsridir. Biz iftixarlarla dolu tariximizə layiq olmaq, əcdadımızın əzəmət və şöhrətini yenidən canlandırmaq fikrindəyik. Vətənimizi mütərəqqi sənaye və həqiqi bir ölkəyə çevirməliyik. yoxsa güclülərin əsarəti altından qurtara bilməyib çox tez bir zamanda məhv ola bilərik.

Siyasi, iqtisadi və mədəni həyatını zamanın təqzasına görə qura bilməyən və çürümüş köhnə ictimai vəziyyətin mənəfəsində əsir qalan bir millət uzun bir müddət öz istiqlal və azadlığını saxlamağa müvəffəq olub imperialist dövlətlərin əsarətindən xilas ola bilməz. Bu ictimai və təbiətin pozulmaz qanunlarındanır.

Ona görə Azərbaycan Demokrat Fırqəsi Azərbaycanın sənaye, ticarət və elmi fəlahət cəhətdən tərəqqisi həqiqi xalq hakimiyyəti və milli demokratlıq üsulunun qələbəsi üçün zəruri şərtlərdən sayılır.

Fırqəmiz elə bir zamanda işə başlayır ki, bütün dünyada demokratlıq cəbhəsinin qəlbə çaldığı kimi, dünyanın zəif və gücsüz millətləri Atlantik mənşuri əsası üzərində öz həyatlarını istədikləri kimi qurmaq hüququnu əldə etməyə müvəffəq olmuşdur. Milli Demokratik bir təşkilat olan Azərbaycan Demokrat Fırqəsi İranın və biləxəs Azərbaycanın xüsusiyyətlərinə görə özünün ən yaxın vəzifələrini aşağıdakı şəkildə təyin edir.

Ümumi siyasi məsələlər

1 - Azərbaycan Demokrat Fırqəsi İranın tamamiyyət və istiqlalını müdafiə etməklə bərabər, Azərbaycanın milli və yerli xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq onun iqtisadi, siyasi və milli mədəni tərəqqisini sürətləndirmək məqsədi ilə bilətəxir əyalət və şəhər əncümənlərinin intixabına başlanmasını tələb edir.

2 - Azərbaycana İran daxilində mədəni, iqtisadi, ticarət, dil və fərhəng cəhətdən məhəlli xudmuxtariyyət və öz həyatını istədiyi kimi qurmaq üçün geniş hüquqlar təhsil etmək Fırqəmizin əsas vəzifələrindəndir.

3 - Fırqəmiz fərd azadlığının təmin edilməsini insanlıq və həmvətənlilik hüququnun müqəddəs əsaslarından sayır və onun yolunda mübarizə edir.

4 - Məmləkəti fəlakətə sövq etmiş, onun iqtisadi, ictimai və siyasi tənəzzülünə səbəb olub xalqı zülm və cəhalətdə saxlayan müstəbidlər hakimiyyəti ciddi surətdə məhv edilməlidir və bir daha diktatorluğa yol verilməməlidir.

5 - Xalqa söz azadlığı verilməlidir. Müstəbidlər və Faşizm əfkarını təbliğ edən mürtəcelər bu böyük nemətlərdən məhrum edilməlidir.

6 - Xalqın ümumi rəy verməsi yolu ilə məmləkətin dərdlərini qanan və onun yaralarını sağaltmaq istəyən və buna qadir olan həqiqi demokratik dövləti yardımalıdır.

7 - İstisnasız olmaq üzrə igirmi yaşına çatmış bütün kişi və arvadlar intixab etmək, 27 dən 80 yaşına çatanlara intixab olmaq ixtiyarı verilməlidir. İntixabatda təhdid və tətmi kimi xainanə hərəkətlərin qəti surətdə qabağı alınmalıdır. Xalq müstəqim, mütənasib, məxfi bir surətdə öz qanuni rəyini bildirmək imkanına malik olmalıdır. Ancaq bu yol ilə həqiqi xalq nümayəndəsi olan vətən və millət xadimlərini intixab etmək mümkün ola bilər.

Təbşirə: intixabat bütün məmləkətdə təxirsiz olaraq müəyyən və qısa bir müddətdə əncam tapmalıdır.

8 - Bütün müttəfiq və demokratik millətlər və xüsusən yaxın qonşumuz olan Şura Cümhuriyyətləri İttifaqı ilə olan səmimi dostluğumuzu saxlamaq, xarici siyasətimizin əsasını təşkil etməlidir.

9 - Dövlət təşkilatı istibdad və diktatorluq tərəfdarlarından və faşist fikirli adamlardan təmizlənməli dir. Dövlət qulluqçuları, məsələn jandarm və polis məmurlarının qanunsuz və təcavüzkarənə hərəkətlərinə heç vəch ilə yol verilməməlidir. İxtilas və rüşvətxorluq tamamilə aradan qaldırılmalıdır.

İqtisadi və ticarət məsələləri haqqında

Azərbaycan Demokrat Fırqəsi məmləkəti tərqqi yoluna çıxartmaq və xalqın azadlığını xarici və daxili irticanın təəruzündən qorumaq üçün vətənimizin iqtisadiyyatının əsaslı surətdə dəyişilməsini və aşağıdakı iqtisadi tədbirlərlə həyata keçirilməsini lazım və vacib bilir:

10 - Dövrünü keçirib çürümüş iqtisadi üsul ali və müasir iqtisadi - ictimai şərait ilə əvəz olunmalıdır. Xalqımız öz milli və ağır sənayeini vücuda gətirib, onu müasir bir hala salmalıdır və elə tədbirlər görməlidir ki, çox tez bir zamanda ölkəmizin sənaye məhsuluna olan ehtiyacını öz karxanaları vasitəsilə təmin etmək mümkün olsun və məmləkət düçar olduğu fəqr və fəlakətdən nicat tapıb mütərəqqi sərvətmənd məmləkətlər rədifinə keçə bilsin.

11 - İstibdad dövründə aparılan xainanə siyasət nəticəsində Azərbaycanın sərvətləri çəkilib aparılmış və orada nə bir görkəmli karxana və nə bir fabriq, nə də ayrı bir mühüm sənət ocağı vücuda gəlməmişdir. Bunu nəzərə alaraq Azərbaycan Demokrat Fırqəsi Azərbaycanda milli sənaye yaradılmasını, fabriq, məktəb və mərixana vücuda gətirib, yollar çəkilməsi üçün vəsilələr vücuda gəlməsini ciddən tələb edir və əyalət və vilayət əncümənləri vasitəsilə buna nail olacağına inanır. Azərbaycanın gəlirinin böyük qismi bu yuxarıdakı tədbirlərlə Azərbaycanın abadlığına sərf edilməlidir.

12 – Ticarəti hər cür vasitələrlə genişləndirmək və xalqın maddi həyatını yaxşılaşdırmaq üçün işsizlik əleyhinə qəti tədbirlər görülməlidir. İqtisadi həyatı və ticarət işlərini elə aparmaq lazımdır ki, ümumən

tüccar, xüsusən xırda və orta alverçi və əsnaf iqtisadi çətinliyə rast gəlməsin. Bütün məmləkətdə iqtisadi dirilik canlansın, bütün xalqın maddi həyat şəraiti yaxşılaşsın.

13 - Pulun qiymətdən düşməsinin qabağını almaq üçün tədbirlər görülməlidir.

14 - Zəhmətkeş və yoxsulların iştiraki ilə toolid və təavuni şirkətlər və xırda karxanalar yaratmaq və mövcud dəstgahlar və əl karxanalarına kömək edib onların iflasdan qurtarmalarına himmət sərf etməlidir.

15 - Sənayein tərəqqi və təkamülünü sürətləndirmək, kargərlərin vəziyyətini yaxşılaşdırmaq məqsədilə aşağıdakı maddələri qanun şəklinə salmaq lazımdır:

a.) bütün ölkədə 8 saatlıq iş təyin edilməli və izafi işə mütənasib əlavə müzd verilməlidir.

b.) Fəhlə, qulluqçu və mütəxəssislər üçün ictimai biymə qanuni yaradıb həyata keçirməlidir.

t.) İttihadiələr və tamam zəhmətkeş təşkilatları haqqında xüsusi qanun yaratmalıdır.

p.) On dörd yaşına qədər uşaqların işlədilməsi qadağan edilməlidir, 14 yaşından 18 yaşına qədər olan uşaqlar üçün iş müddəti 6 saatdan artıq olmamalıdır.

c.) Yetim və ehtiyacı olan uşaqların işdən çıxarılıb küçələrdə qalmaması üçün dövlətin hesabına xüsusi yetimxanalar açmaq və məktəblərdə yoxsul uşaqlarına təhsili davam etdirmək üçün pulsuz yemək və paltar verilməlidir.

ç.) 14 yaşından 18 yaşına qədər olan uşaqlar üçün xüsusi sənət məktəbləri açılmalıdır. Burada da uşaqlar gündə 4 saat işləməklə sənət öyrənməli və 4 saat da dərs oxumalıdır.

d.) Bütün kargər və müstəxdimlərin hüquqları məhfuz olmaq şərti ilə həftə də bir dəfə istirahət günü, azadlıq günləri, milli və dini bayramlarda istirahət və ildə bir ay mürəxxəslik verməli.

z.) Hamilə arvadlara vəz həmlə 6 həftə qalmış, vəz həmlədən 6 həftə sonraya qədər mürəxxəslik verilməlidir, bütün hüquqları məhfuz olmaq şərti ilə

16 - Xalqın mənafeini nəzərə almaq şərti ilə vergi üsuluna yenidən baxmalı, hər vətəndaşın iqtisadi vəziyyəti və gəlirinə görə vergi təyin edilməli, qeyr müstəqim vergilər bacardıqca azalmalıdır.

17 - Göstərilən iqtisadi tədbirləri həyata keçirmək üçün kafi sərmayə ilə Azərbaycan Milli Bankı təşkil edilməlidir.

Fəlahət haqqında

Azərbaycan Demokrat Fırqəsi Azərbaycan kəndlisinin ac, yoxsul hala düşməsinin günahını indiyə qədər kəndlərdə olan feodal (dərə bəylik) üsulunda görür, buna görə də Fırqə hesab edir ki :

18 - Tez bir zamanda kəndli ilə ərəbab münasibətini müəyyən etməkdən ötrü xüsusi qanun vəz edilməlidir. Dövlət yerlərini fəvriyyətlə kəndlilərə, pulsuz olmaq şərti ilə paylamaq lazımdır. Həmçinin istibdad dövrünün tərəfdarı olan və Azərbaycanı qoyub qaçmış ayrı mülkədarların da əmlaki müsadirə olunub kəndlilərin ixtiyarına verilməli dir.

19 - kəndlilərə fəlahəti canlandırmaq və əkinəçəyi artırmaq məqsədilə uzun müddətli və nazil tənzil ilə çox borc vermək üçün Bank Kəşavərzinin iş şəraitini dəyişdirib onu bu ehtiyacı təmin etməyə qadir bir hala salmaq lazımdır.

20 - Bəzi ərbablar tərəfindən təhmil edilmiş bidətlər, birəhmanə vergilər qaldırılmalı və elə bir şərait yaranmalıdır ki, kəndli öz məhsulu ilə ailəsini idarə edib insana layiq həyat qura bilsin.

21 - Fəlahət işini nizama salmaq, zəhmətkeş kəndlinin vəziyyətini yaxşılaşdırmaq üçün kəndlərdə kəndli cəmiyyətləri yaranmalıdır. Bu cəmiyyətləri kəndlilərin özələri idarə etməlidir.

22 - Kətxudalar kəndlilərin arasından seçilməlidir. Fəlahəti müasir elm və sənətin böyük müvəffəqiyyətləri əsasında qurmaq üçün dövlət kəndlilərə traktor və sair fəlahət maşınları ilə kömək etməlidir.

24 - Jandarm və dövlət qulluqçularının öz məqamlarından su istifadə edib kəndlilərin var - yoxlarını əllərindən almalarına yol verilməməlidir.

25 - Azərbaycan kəndlisini quraqlıq və susuzluq qorxusundan qurtarmaq üçün dövlət hesabına çeşmə vücuda gətirib, artezian quyuları qazdırmaq və onlar çaylar və göllərin suyundan lazımınca istifadə etmək imkanı verməli, bu yollar ilə fəlahət məhsulu artırılmalı və kəndlinin vəziyyəti yaxşılaşdırılmalıdır.

Xalq maarifi haqqında

Azərbaycan Demokrat Firqəsi savadsızlıq və cəhalət ilə mübarizə etmək üçün xalq maarifi haqqında aşağıdakı vəzifələri irəli sürür:

26 - Məclis şurayı milli tərəfindən təsvib edilən təlimati məccani və icbarinin səri bir surətdə icrasını tələb edirik.

27 - Ana dili milli mədəniyyətin tərəqqisi üçün qüdrətli bir vasitədir. Ona görə balalarımıza bilatəxir istər dövləti və istərsə xüsusi mədrşələrdə öz ana dilimizdə tədris etməlidir. Bunun üçün bilatəxir dərslər kitabları və sair tədris ləvazimatı hazırlamaq lazımdır. Azərbaycanda yaşayan başqa millətlər: Kürdlər, Ermənilər, Asurilərin də öz ana dillərində mədrşə açmaq haqq və ixtiyarı ilə Firqəmiz kamilən müvafiqdir.

28 - Azərbaycan xalq maarifinin tərəqqi və təkamülünü təmin etmək üçün Təbrizdə Milli Danişgah vücuda gətirməlidir.

29 - Yaşlıları savadlandırmaq və onlara müəyyən xüsusi bilik vermək üçün bütün şəhər və kəndlərdə ayrıca məktəblər və sənət evləri açılmalıdır. Bu məktəblərdə maddi səhülət və təhsil şəraiti yaratmaq və onları müəllim cəhətindən təmin etmək üçün xüsusi tədbirlər görmək lazımdır.

30 - İbtidai məktəbdən tütmüş ali məktəbə qədər bütün dərslər kitabları və bərnəmələrinə yenidən baxmalı, istibdad və zülmü təbliğ edən sözlər nə varsa onlardan çıxarılıb atılmalı və təza nəsli demokrasi və azadixah ruhda tərbiyə etmək üçün təza dərslər kitabları və bərnəmələr yaradılmalıdır.

31 - Şəhərlərdə və kəndlərdə maarif və elm təşkilatlarının sayı artırılmalı, kitabxanalar, qiraətxanalar təşkil edilməli, əhali üçün münəzzəm surətdə və pulsuz konfranslar verməli, elm və fərhəng vasitəsilə xalqı ictimai nöqsanlarımızı aradan aparmaqdan ötrü mübarizəyə cəlb etməlidir. Yeni nəslimizi məhv eləyən

tiryəxanalar, əxlaqsızlıq evləri və qumarxanaları aradan götürməlidir. Bütün bu işlərdən məqsəd xalqın gözünü açmaq, əxlaq və mənəviyyatı yüksəltmək, onu vətənin istiqlalı və azadlığını saxlamaq və qorumaq üçün ciddi mübarizələrə hazırlamaqdan ibarətdir.

Xalq səhiyyəsi

Xalqın sağlamlığı onun həyat mübarizəsi üçün mühüm şərtlərdən dir. Buna görə də səhiyyəyi ümuminin qeydinə qalması Azərbaycan Demokrat Fırqəsi böyük məsələlərdən bilir, o xüsusda aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb edir:

32 - Mövcüd naxoşluqları sağaltmaq kafi deyil, əmrəzin qabağını almaq üçün ciddi tədbirlər görmək lazımdır.

33 - Küçələrdə, bazarlarda, evlərdə natəmizliyə, çirkəbə, pıntiliyə yol verilməmək üçün tədbirlər görülməlidir.

34 - Qızdırma, titrətmə (malaria) əleyhinə ciddi mübarizə aparılmalıdır və bu kimi məmləkət mərzələri törədən səbəblər aradan qaldırılmalıdır. Batlaqlar qurudulmalı, bağlar və ağacların sayı artmalıdır.

35 - Keçəllik, teraxuma və sair müsri naxoşluqları aradan qaldırmaq üçün dövlət ciddi tədbirlər görməli və bu işə maddi və mənəvi kömək yetirməlidir.

36 - Əhaliyə gündəlik həyatında lazım olan behdaşt məlumatı vermək üçün konfranslar təşkil etməli, radio vasitəsilə xalqı başa salmalı və bu məqsədlə xüsusi kitabçalar nəşr olunmalıdır.

37 - gələcək nəslin tərbiyəsi üçün şəhərlərdə və kəndlərdə körpələr və yaşlı uşaqlara məxsus cəmiyyətlər və dövlət hesabına tərbiyə evləri açılmalıdır.

Ədəbiyyat, incə sənət və mətbuat

38 - Xalqın mənəvi və ruhi qəzası olan ədəbiyyat və sənaye zərifənin tərəqqisi üçün hər bir şəraiti yaratmaq lazımdır. Bu məqsədlə Təbrizdə Azərbaycan yazıçıları və hünərvərlər cəmiyyəti təşkil olunmalıdır. Bu cəmiyyətlərin Azərbaycanın başqa şəhərlərində və kəndlərində şöbələri olmalıdır.

39 - Yazıçı və hünər sahiblərinin zəhmət və haqlarını nizama salan yaradıcılıq hüququnu təmin etmək üçün dövlət büdcəsində kafi mıqdarda kömək təxsis edilməli, hünərvərlərin vücuda gətirdiyi əsərlərə pədaş verilməlidir.

40 - Nəqqəşliq, mücəssəməsəzliq və musiqi sahəsində Azərbaycan xalq yaradıcılarını əbədi sənətlərini saxlamaq məqsədilə dövlət tərəfindən müəssisələr və kargahlar (atəlye) vücuda gətirməli və ustaların əlinin altında istedadlı cavanlara sənət örgətməlidir.

41 - Azərbaycan dilində kitab nəşrinə mane olan adamlar vətən xaini və xalq düşməni kimi məsuliyyətə alınmalıdır.

42 - Müəllimlərin, dövlət idarələrində işləyən xırda məmurların maaşını təmin etməlidir.

43 - Teatrın böyük ictimai tərbiyə ocağı olduğunu nəzərə alaraq Təbriz və başqa Azərbaycan şəhərlərində olan teatrların məxarici dövlət tərəfindən təmin edilməlidir.

44 - Azərbaycanın tarixi yadigarlarını hiyf etmək üçün Milli bir Muzey vücuda gətirmək lazımdır.

Milli Məsələ

45 - İran məmləkətinin daxilində yaşayan hər bir millətin daxili muxtariyyəti və öz müqəddəratını təyin etmək hüquqi əyalət və vilayət əncümənləri vasitəsilə təmin edilməlidir

46 - Azərbaycanlılar kimi xüsusiyyətə malik olan İran xalqları ictimai təşkilatlar və dövlət idarələrində öz ana dillərindən istifadə etməli və bu idarələrdə milli dillər maneəsiz olaraq işlədilməlidir.

Məhkəmə İşləri

47 - Rizaşah dövrəsində hoqqabazlıq və zor ilə keçirilmiş bütün irticai qanunlar ləğv edilib onun əvəzində azadlıq və demokratiyaya uyğun qanunlar vəz edilməli. Qazıların istiqlali qəti surətdə təmin olunmalıdır. Şəhrbani və jandarm məmurlarının ictimai işlərə qarışmalarına ciddi axır qoyulmalıdır.

48 - Məhkəmələr hər cür təzyiqdən azad olmalı və ancaq ədalət və haqqa arxalanmalı, siyasi və mətbuat mühakiməsi heyət münsifə hüvuru ilə icra edilməlidir. Məhkəmələrdə işlər çox səri bir surətdə əncam verilib müttəhimləri bilatəklif saxlamaq cürm məhsab olunmalıdır. Məhkəmə və müddəi əlümumun rəsmi əmri olmadan heç bir kəsin evinə girib təftiş etmək olmaz. Şəhrbani və jandarm məznun olduğu əşxası inzibat təriqi ilə 24 saatdan artıq tovfıfde saxlaya bilməz. Günahsız həbs və tovfıflər cürm hesab olunub ona mürtəki b olanlar cəzalanmalıdır.

49 – Keçən cinayətkarları məhkəməyə cəlb edib və onların 24 illik hesablarına yetişi b cürmləri isbat edilərsə fəvvrən icra olunmalıdır.

Arteş haqqında

50 - Arteşin islahi və onun demokrat ölkəyə layiq bir arteş kimi idarə olunan münasib bir vəzə salınmalı, həmçinin nizam vəzifə qanununu xalq nəfınə dəyişmək lazımdır.

(« Azərbaycan» şümarə 24, mehr 18, oktyabr 10)

TEHRAN BARMAQĞI

Tehran irticainin qara barmağı Azərbaycan kəndlərində görsənməyə başlanır, bu işə kəndlərdə saysız-hesabsız jandarmlardan ibarətdir.

Kəndliləri güc ilə çəkib fitnə və fisada sövq edirlər. Ərbabların əmlakını hiyf etmək və bəhrə almaq bahanası ilə kəndliləri döyür, əzir, incidir və narahat edirlər.

Biz çox gözəl bilirik ki, Azərbaycan maliklərinin böyük bir qisməti sülh və aramış tərəfdarıdır. Vəli müftinlər onların adından xəlqi narahat edir və cür bə cür bahanelər ilə kəndlərdə hüquqi işlərə qarışırlar.

Firqəmiz var quvvəsilə aramışı saxlamağa çalışır Vəli fitnəkarlar öz mənhus siyasətlərindən əl götürmək istəmirlər.

Buna indiki şəraitdə cəng- əsab deyərlər. Keçmiş müharibə isbat etdi ki, bu cəng - əsab bir nəticə verə bilməz.

Biz qanuni yol ilə dadgostəriyə müraciət etdik. Açıqdan açığa dedilər ki, bu işlər bizə aid deyil, biz xalqın işinə yetişə bilmərik.

Görürsünüz ki, millət və məmləkətin müqəddəratı kimlərin əlindədir? O deyir: biz hüquqi işlərə qarışa bilmərik, kim güclü isə öz işini qabaqdan aparmalıdır.

Biz üsulən Liqvan hadisəsinə həmişə müxalifət etmişik. Leykən təcrübədə sabit oldu ki, dadgostəri məmurları özləri bu kimi hadisələry əmələn vücuda gətirməyə çalışırlar.

Jandarm və əmniyyət təşkilatının başında duranların, Liqvan hadisəsində böyük cinayətkarlıqları olmuşdur. Əgər ogun bunlar məsuliyyətə cəlb edilsə idi, bu kimi hərəkətlər olunmazdı və bu gün ədliyyə rəisi və müddəi-ülümüm kəndlərdə baş verən cinayətləri öz boyunlarından atmaqla təza bir şurişin meydana çıxmağına yol verməzdilər.

Biz bunilə bütün xəlqimizi təhəmmülə, səbirə və mətanətə dəvət edirik və eyn zamanda fitnə və fisad tovlid edənlərin simaların açmaq üçün onların gördükləri işlərin mədarık və əsnad üzrə yazılıb təşkilatımıza verilməsi tövsiyə olunur.

Mir Cəfər Pişəvəri. ("Azərbaycan" şümarə 26, mehr 20, oktyabr 12)

HÖVIYYƏT HÜCRƏ VƏ DÜKAN İLƏ TƏYİN EDİLMƏZ

Dünən gizli bir surətdə bağlanan naməşru (qanunsuz) nöqtə aşkar bir surətdə doğrulub, dünyaya qədəm qoydu. Bir aydan bəri Hacı Seyid Hüseyn Karvansarası və başqa qaranlıq hücrələrdə çalışan mərmuz əlləri tapıb düzəldib, imza etdiklərini iftiraamız teleqrafın surəti Tehranın irtica ruznamələri vasitəsilə gəlib, Təbrizdə intişar tapdı.

Biz demokrasi üsulunun ciddi tərəfdarı olduğumuz üçün bu kimi işlərdən mütəəsir olmayaraq, əlbəttə, hər kəs öz fikrini, öz əqidəsini intişar verməkdə azaddır. Bu şərait ki, onun intişar verdiyi sənəd və mətləb özgələrin haqqını paymal (ayaq altına salmaq) etməsin.

Azadlıq əleyhlinə yazılan bu teleqrafda bu əsl əbədən gözlənilməmişdi. Teleqrafları yazanlar 10 min nüsxələrdə çap və nəşr edilmiş rəsmi bir sənədi təhrif, təfsir etmək kimi bu kudəkənə (uşaqlıq) yola qədəm qoymuşlar.

Şəhrivərin 29-da (sentyabrın 19-da) Şirxuşrud salonunda ictimə etmiş min beş yüz nəfərlik cəmiyyəti təhqir etmək kişilərə, şərəfətli adamlara yaramaz.

London konfransına bu 1500 nəfəlik cəmiyyət tərəfindən müxabərə edilən teleqrafda hər kəs Azərbaycanın təkiki və təcziyəsi (ayırmaq) məsələsi barəsində teleqraf yoxdur. İran üsul-idarəsində bəhs edilmiş məşrutə və demokrasi əsaslarının ortadan qaldırılması göstərilmişdi.

Bunun əleyhinə olaraq, teleqrafı düşünmədən imza edən həmvətənlərimizə və bu xüsusda Ağayi Tağızadənin Londondan göndərdiyi teleqrafları oxumağı tövsiyə edirik.

Azərbaycan xalqının teleqrafında Azərbaycanın bərbadlığı təsvir olunub, əncümən əyaləti və vilayəti vasitəsilə xalqımızın daxili muxtariyyatının təmin edilməsi irəli çəkilmişdir.

Bu haqq və ixtiyarı Azərbaycan xalqı silah gücü ilə almışdır və bu haqqı var qüvvəsilə diriltməyə çalışacaqdır.

Teleqrafımızın ziddini imza etdirən ağalar bunu Azərbaycan xalqına ayrı rəngdə göstərməklə və azadlığa böyük zərbələr endirməyə iqdəm etmişdilər.

Dil məsələsi bizim həyat və məmat məsələmizdir. Biz ciddi bir məhkəmə olsa isbat edərik ki, müxaliflərimizin yüzdə onu belə fars dilinə danışa bilməzlər və danışdıqları halda, xalqı güldürməkdən məsun qalmazlar.

Dili bahana edib xalqı azadlıq əleyhinə təhrik etməkdən namərdanə bir iş ola bilməz.

Bundan əlavə ağalar gərək bilsinlər ki, Təbriz 5-3 bazar karvansarasından ibarət deyildir. Azərbaycanlı deyəndə tək 10 və 15 nəfər Təbriz bazarını əllərində alət qərar verən istifadəçi möhtəkirlər nəzərdə tutulmur.

Azərbaycanda 5 milyon nüfus yaşayır. Bunların hamısı bu torpağın sahibi olduğu üçün onun gələcəyi barəsində danışmaq haqqına malikdirlər.

Demokrat ölkələrdə rəy hücrə və dükən ilə təyin edilməz. Şəxsiyyət, mülk və əmlaka bağlı deyildir. Hüviyyət təşxisi (tanımaq) üçün banklarda da etibar axtarmazlar.

Azərbaycanda doğulub, orada nəşvu-nüma (inkişaf) edib, yaşayan bütün insanlar oranın övladı hesab olunur və onun barəsində danışmağa haqlıdırlar.

Qaranlıq hücrələrdə xalqın cibini soymaqdan başqa məqsəd təqib etməyən 5-3 möhtəkir 5 milyonluq xalqı məchullül-hüviyyə adlandırma bilməz və onun dilindən danışmaqla dünyanı aldatmağa müvəffəq olmazlar.

Bundan əlavə firqəmizin bəzi karxana sahiblərinin tamahı nəticəsində meydana çıxan təbəqəti ixtilafi yatırmaq yolunda mübarizə edib, aramış və ətiyyəti təmin etdiyi bir halda, evlərinin pişiklərinə qədər teleqraf imza edən bəzi macəracu sərmayədarların bu işi azadlıq səfində çalışan qüvvələrə daldan xəncər vurmaqdadır.

Ağalar bu vasitə ilə təbəqəti ixtilafi şiddətləndirir. Sönməkdə olan həriqi (od) təzədən genişləndirirlər. Biz çox gözəl bilirik, bu kimi yaramaz işlər bir neçə nəfər mərmuz adamların nahiyəsində (tərəfindən) xalqı məsmum etmək üçün intişar tapmaqdadır, yəni bazar adamlarının belə onların əsli məqsətdən xəbərləri yoxdur. Bu teleqrafları imza edənlərin çoxu gəlib idarəmizdə özlərinin imza etdiyi teleqrafı anlamadıqlarını

etiraz edirlər.

Azadlıq əleyhinə fitnə və fəsad törədən ünsürlərin azadixahlar əlinə verdikləri bu mədrək barəsində bizim deyəcək sözüümüz çoxdur və firqəmiz isə bu xüsusda öz təsmimini elan edəcəkdir.

Biz bu sözləri fəgət ruznaməvisizlik vəzifəsi olaraq, yazdıq əqidəmizə görə müxaliflərin diş sındıran cavabı firqə səflərini möhkəmləndirmək və xalqımızın sağlam və fədakar əfradını onun başına toplamaqdır.

Bizim sözüümüz haqqdır, haqq ölməz batil isə məhv olmağa məhkumdur. Əleyhimizə vurulan teleqraflar isə dürüst Məhəmmədəli Mirzənin tərəfdarlarının ləhnini xatirə gətirir və eynən islamiyyədən çıxan ziddi azadi teleqraflara bənzəyir.

Tarix təkrar olunur, hətta bu teleqraflarda islamiyyə teleqrafını imza edənlərin övladının adı nəzərə gəlir. O famillər aşkar bir surətdə meydana çıxır. Qoy olsun Azərbaycan azadixahları bir gün bu pərdələri yırtıb, bu xain simaları xalqa göstərməlidilər. Nə qədər tez olursa, o qədər xalqın xeyrinədir.”

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 24 mehr 29, oktiyabr 21)

İFTRAAMİZ TELEQRAFI KİM İMZA ETMİŞDİR?

Dünənki nümrəmizdə bazar əhlinin çoxunun bəzi macərəcular tərəfindən iğfal olunduqlarını yazmışdıq. Məqələmiz bir az üstü örtülü olduğu üçün keçən gün oxucularımızdan bir neçəsi idarəyə müraciət edib mövzünün açıq və sərih bir surətdə yazılmasını təqaza etdilər. Bu təqazayı məşrui cavabsız qoymamaq məqsədilə naçar olduq əlimizdə olan məlumatdan cüzi bir qismini intişar verək.

Qoy oxuyub, düşünüb mənasını dərk etməyən telqrafları imza edənlər gözlərini açıb görsünlər kimin əlilə tora düşmüşlər.

Təqribən bir ay bundan irəli Seyid Ziya dəstgahının ciddi, rəsmi və fəal əllərindən hesab olunan Feqhi Azərbaycanda fitnə və fəsad tovlid etmək məqsədilə böyük etibar ilə Tehrandan Təbrizə gəlir və burada gətirdiyi pullar, vədə - vəidlərlə bazar dəlallarınadən bir neçəsini ələ keçirir. Seyid Ziya və sayir mərmuz məqamat ilə mərbut olan bəzi əsraramiz şəxəslərdən kömək alıb işə başlayır. İki üzlü və xain adamlar isə bu oda ətək vurur, nəhayət başdan başa töhmət və iftiradan ibarət olan tovhinamız və xalqın içinə nifaq salan telqraf, timçə və karvansaraların qaranlıq güşələrində hoqqabazlıqla imzalanıb müxabirə edilir.

Sonra ağaye Feqhi məmuriyyətini axəra yetirmək üçün Ərdbilə, oradan da Şahsevən ellərini şərtə sövq etmək üçün onların içinə əzimət edir.

Biz bu barədə uzun - uzadı bəhs etmək istəmirik. Əgər telqrafı imza edənlər doğrudan - doğruya fədakar və düz adam olsaydılar, haman min beş yüz nəfərlik ümumi cəlsədə gərək etiraz edə idilər. Çünki, onların çoxu da olmasa mühüm bir qisminin bu cəlsədə huzurları var idi və Londona müxabirə olunan telqraf isə etirazsız və müttəhidülrəy bir surətdə təsdiq edilmişdi.

Hələ müxalifətamiz telqrafı imza edənlər arasında bəzi adamlara təsadüf olunur ki, hər iki tərəfin əsnadına dəxalət etmişlər. bir adam ki, özü - öz riza və rəğbətilə Əncümən Əyaləti və Vilayəti tələb edən bir elamiyəni imza edir, o şərəfinə əlaqəmənd olsaydı onun xilafına gərək təzahür etməyeydi.

Bundan əlavə imzaların içərisində cani və qatillər də vardır. Sadiq Müctehidi öz əlilə üç nəfəri qətlə yetirib, doqquz nəfəri şədiddir surətdə məcruh etmişdir. Bu kimi əlləri məzlumların qanına bulaşmış canilərin imzasilə yanaşı imza qoyanlar, əcəba gördükləri işin qəbahətini his etməirlərmi?

Biz dünənki nümrəmizdə dediyimiz kimi əşxasın şəxsiyyəti ilə işimiz yoxdur. Lakin bəzi şəxəslər vardır ki, onları xalqa tanıtmamaq olmaz.

Bazar camaatı əgər Fəqihini tanıya bilə idilər, qətəən onun toruna düşməzdilər.

Telqrafı imza edən cavanlar əgər bilsə idilər ki, onların imzaları xain əllər vasitəsilə oğurluq ilə əldə edilmiş pula satılmışdır, əbədən o telqrafı imzalayan adamların ətrafına yaxın düşməzdilər. Mütəəssifənə bu həqiqətdir, biz istədik onu aşikar edib qəzavəti bitərlərin vicdanlarına həvalə edirik.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 30 mehr 25, oktiyabr 17)

ÇAĞRILMAMIŞ QONAQLAR BİLMƏLİDİRLƏR

Xalqımızın şiddətli etirazına baxmayıb, Tehran bizə iyirmi il bütün məmləkəti əsarət, qaranlıq və cəhalətdə saxlayıb, onu fəlakət halına salan Rizaxan rejiminin qəhrəmanlarından bir neçəsini sovqat göndərdi.

Bir neçə gün bundan əvvəl Seyid Ziyanın oğrulanmış pulların gücü ilə azadixahları, bəlkə bütün xalqı tövhin və təhqir edən telqrafın intişarı da hənüz təza işdir. Başdan başa Azərbaycan kənədlərində bəzi jandarmlar tərəfindən bərpa edilən böyük fitnə əlavənin gündən günə şiddətlənməsi də hər kəsə bəlli dir.

Az çox siyasət ilə əşina olanlar bilirlər ki bu üç böyük saxta hadisə kamilən bir biri ilə mərbutdur.

Mərmüz əllər bu vasitə ilə zahiri azadlığımızı boğmaq, Tehrandə başladıkları mürtəceənə oynu burada da təkrar etməyə başlamışlar.

Xalq bu xüsusda öz fikrini demiş və bu xainanə siyasətin hər bir tərəfini vaxtında dünyaya elan edib ondan tovlid olabilən hər bir su nəticənin günahını öz boynundan atmışdır. Bizə bəziləri qisase qəbl əz cinayət olmaz məsəli mocibincə deyirlər ki, qoy sizin etiraz edib sevmədiyiniz məmurlar gəlib işə başlasınlar. Ondən sonra siz qəzavət ediz. Bu ayrı əşxasın bərəsində doğru ola bilərdi. Amma başımıza atəş və pul ilə göndərilən çağrılmamış təza qonaqların çoxunu biz tanıyırıq. İmtahan olunan bir işi daha imtahan edənlər peşmanlıqdan başqa bir nəticə əldə edə bilməzlər.

Biz bunları qırx il imtahandan keçirmişik və daha tanıyırıq.

Əlavə bər in bunların bəzisi həttə axır günlərdə belə İran xalqının məhvi demək olan bir tərəfli siyasətin açıq amillərindən olmuş, məmləkəti qəvi pəncə və qəhhar bir biyganə siyasətə tabe düşməyə çalışmışlar.

Bunları Azərbaycana göndərməklə, Sədr hökuməti İrani qırxulu pərtgaha sövq etmişdir.

Məmləkətin sərnevişti ilə oynayan beş üç mürtəce bu kimi əhudanə siyasətlə özələrinin məmləkətə xain olduqlarını bir daha isbat etdilər. Bunalar iyirmi il Rizaxan tərəfindən şiddətli bir surətdə təqib olunan bir tərəfli siyasətin məzəsini anladıqları halda əgər vətənpərəst adamlar olsaydılar onun təkrarından pərhiz etməli idilər. Lakin bunlar öz şəxsi və təbəqəti mənafeyini hiş etmək üçün böyük xəyanətdən çəkinməyib o xəternak yolu tazadan şiddətli bir sürətlə getməyə başlamışlar.

Biz öz sözüümüzdə demişik. Çağrılmamış qonaqların gəlməsi nətiycəsində hər bir su hadisə üz verərsə o onların və onları pul və silahla ilə təchiz edib üstümüzdə göndərnərin öhdəsinə dir.

Qonaqlar unutmasınlar ki, Azərbaycan, İsfahan, Yəzd və Kirmana bənzəməz. Beş üç bazar dəllələri da Azərbaycan xalqının nümayəndəsi deyildir. Xalq azadlığa əlaqəmənd dir. Yonca yeyib aldığı qanun əsasını hiş edəcək, məşrutənin pozulmasına yol verməyəcəkdir.

Qələm azadlığı, dil azadlığı, vicdan və əqidə azadlığı, ictimə və cəmiyyət azadlığına toxunmaq olmaz. Bunu bir kərə taza qonaqlar bilimli dirlər. O xalqın namusudur, buna əl atanların əlləri kəsilər və özləri məhv və nabud olarlar.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 31, məhr 26, oktyabr 18)

İNTİXABAT FƏRMANINI XALQIMIZ ÖZÜ SADİR ETMƏLİDİR

İndiki 14 cü məclis məmləkətimizin əsası qanunların pozub gülünc bahənar ilə azadlığı məhv etməyi qərara aldı. İndiki əksəriyyəti təşkil edən xainlər iki yol ayrıcında irtica və istibda yolunu intixab etdilər. İndiki qullabi vəkillər kəmfürsətlərə yaraşan tülkülük ilə əllərinə düşən fürsətdən istifadə edib, xalqın qanuni haqqını əlindən almağa təsmim tutdular. Bizim təklifimiz roşən dir. Biz var qüvvəmiz ilə haqqımızdan difa edib, məşrutəni saxlayacağıq.

Məclis qanun əsası mucibincə tətıl ola bilməz, onu tətıl olmağa yol verə bilmərik. Ona görə mərkəzi komitəmizin ən yaxın zamanda dəvət olunmuş ümumi iclası bu xüsusda ciddi qərar çıxarmalıdır.

Azərbaycan xalqı aldığı azadlığı saxlamağa qadır olduğu üçün cavanlarının al qanı ilə yazılmış məşrutə qanunlarını məhv olmağa yol verməəcəkdir. Bütün İran azadixahlarının gözü Azərbaycandadır. Bütün İran demokratları bizdən iş gözləyirlər. Firqəmiz bu intizar və ümidlərin puça çuxmasına yol verməəcəkdir. Biz buna ürəyimizin dərin yerindən inanırıq. Firqə irticəi məclisin xainanə zərbəsinə mərdlərə yaraşan bir şücaətlə cavab verməlidir. Xalqımız məclis intixabatının çox tez bir surətdə başlanmasını tələb edir. Firqə böyük qədəmi götürməlidir.

Haqqı verməzlər, onu almaq və saxlamaq lazımdır. Xalqımız öz haqqını almağa və saxlamağa qadır olduğu üçün, onun böyük Firqəsi çox tez və ciddi təsmim tutmalı və onu icra etməli dir. Qoy Tehran mürtəceləri öz təkliflərini bir dəfə düşünsünlər. Onlar qanunu pozub məşrutəni küllən tətıl etdilər. Ona görə bizim azadlıq və məşrutəni diriltmək yolunda gördüyümüz tədbirlərə etiraz edə bilməzlər. **Seçgi fərmanını xalqımız özü**

sadır etməli dir. Tehran bu yolu öz əlilə bizim qarşımıza qoymuşdur. Buna müxalifət edən xain ünsürlər də gərək hesablarını anlasınlar. Burada tək Azərbaycanlı deyil, bütün İranlıların həyat və mümat məsələsi həl olunur. Pul gücü, hiylə və neyrəng ilə meydana atılan hoqqabazlar, xalqın arzusu mucibincə cəzalanacaq. Azadlıq qurbanlar tələb edir, biz bu qurbanları verməyə amaddəyik.

İrtica qan tökməyə təşnə dir. vəli azadixahlar onun bu məqsədlə qalxızdığı əllərini kəsməli, arzularını puça çıxarmalıdır.

Biz intixabatı başlamalı, onu demokratik bir tərzdə və bitərəfanə bir surətdə axıra yetirməliyik. Qoy Tehran mürtəceləri xalq tərəfindən seçilən vəkillərimizi qəbul etməsinlər. Onda bizim təklifimiz məlumdur. Biz İranın ayrı yerlərində də bu işin başlanmasını ümid edirik. Lakin görünür həmişə olduğu kimi birinci qədəmi götürmək Azərbaycanın öhdəsinə düşmüşdür. Olsun, bu iftixarlı işi də biz başlarıq.

Təkrar edirik, məhəllərdə aparılan Firqə konfransları tezliklə xatimə tapmalı, şəhərlərdə və kəndlərdən gələn komitə üzvləri və məsul Firqə rəhbərləri bu böyük təsmimi düşünüb icra etməyə hazırlanmalıdırlar.

Bundan əlavə Firqə üzvləri var qüvvələri ilə bu xəyanəti açıb xalqa göstərmək, əfkar aməni azadlıq yolunda mübarizəyə hazırlamaq kimi böyük bir vəzifə qarşısında dırlar.

Qoy Seyid Ziyanın pulu və biyanələrin tədbiri ilə meydana atılan xain ünsürlər maskalarını yırtıb öz həqiqi siymalarını göstərsinlər. Xalq bu kimi xain ünsürləri cəzalandırmağa qadırdır. Mürtəcelərə və azadlıq düşmənlərinə nəcat yoxdur.

Mir Cəfər Pişəvəri

(« Azərbaycan» şümarə 33, məhr 29, oktyabr 21)

AZƏRBAYCAN OTUZ İL BUNDAN ƏVVƏLKİ MÖVQEYİNİ TUTMALIDIR

Əgər cavnblar bilmirsə, yaşlılar bilir ki, birinci dünya müharibəsindən qabaq, Azərbaycan, xüsusən Təbriz İranın, bəlkə Yaxın Şərqi ən böyük ticarət mərkəzlərindən hesab olunurdu.

Geniş ticarətin tərəqqisi mövcubincə Təbriz, Ərdəbil, Əhər, məxsusən Urmiyə gündən- günə tərəqqi edir, böyüyür, abadlaşır, müasir hala düşürdü. Azərbaycanda üzümçülük, badamçılıq və başqa dəyərli meyvələr vücuda gətirmək, köhnə və qaydasız əkinçiliyi ikinci sıraya salır, xalqın iqtisadi vəziyyətini gündən- günə yaxşılaşdırır, ölkənin ümumi sərvətini artırırdı, təəssüf ki, birinci dünya müharibəsinin meydana çıxardığı böyük dəyişiklik hər bir yerdən artıq Azərbaycanın fəlakətinə səbəb oldu. Bu vasitə ilə onun ticarət yolları kəsildi. Nəticədə əl- qolu bağlandı. Nə tək şəhərlər, hətta kəndlər belə bu dəyişikliyin nəticəsində boşalmağa, xarabazara dönməyə üz qoydu. Qiymətli məhsul verən ərik, hulu, badam, hətta üzüm ağaclarını belə kəndlilər kəsib, yandırdıqdan sonra bağların yerində buğda, arpa əkməyə məcbur oldular.

Müharibədən sonra Riza xan iş başına gələndə qədər Azərbaycan xalqı əsrlərdən bəri yığıb saxladığı zəxirə ilə baş saxlayıb, ticarət yollarının açılması ümidi ilə ölmədiril bir surətdə gün keçirirdi.

Riza xan işə başlamaqla bu ümid tamamilə yasa döndü. Çünki, onun təqib etdiyi birtərəfli siyasət Azərbaycan ticarət malının ən münasib və ən faydalı müştərisi olan Şura Ölkələri bazarını tamamilə İrandan uzaqlaşdırdı. Nəticədə gözəl Təbriz ticarət cəhətdən ikinci, üçüncü və dördüncü sıraya keçib, xarabazar bir kənd halına düşdü. Onun böyük tacirləri naçar oldular öz sərmayələrini Tehrana və başqa ticarət şəhərlərinə köçürüb, özlərinə təzə bir bazarlar arasınlar.

Pəhləvi özünün cahilanə siyasəti nəticəsində məmləkətə böyük zərər vurduğu halda Azərbaycanı tamamilə ayaqdan salıb, xalqın yaşayış vasitələrini tamamilə məhv edib ortadan qaldırdı. Müharibə başlanan zaman Təbriz, Ərdəbilin, Urmiyənin ən fəlakətli dövrləri idi. Müharibə isə onu bir qədər də şiddətləndirdi. Hərgah xalq tərəfindən bəzi ciddi tədbirlər görülməsəydi və Qızıl Ordu müsaidət göstərməsəydi həmin dörd ilin muharibə zamanı buranın bütün məhsulu və azuqəsi çəkilib aparılacaq və camaat tamamilə acından tələf olub kədəcək idi. Hər halda indi Azərbaycanımız iqtisadi cəhətdən çox xətərli bir haldadır. Əgər vəziyyət belə davam edərsə xalq hamısı naçar öz ev- eşiyini tərk edib başqa yerlərə kədəcəkk, gündəngünə ölkə yoxsullaşsın tamamilə ayaqdan düşəcəkdir. Bu fəlakətin qarşısını almaq, vətənimizi fəlakətdən tamamilə nicat verib, otuz il bundan əvvəlki məqama çatdırmaq üçün Firqəmiz ciddi surətdə düşünməyə, düzgün və sağlam tədbirlər görməyə başlamışdır.

Bu tədbir gözəl nəticələr verməkdədir. Xalqımız xüsusən, tacirlər gərək Firqənin başladığı bu böyük işi ciddi surətdə istiqbal edib onun əməli olmasına var qüvvə ilə kömək göstərsinlər.

Biz çalışacağıq ki, Şura malları Azərbaycan yolu ilə gəlib, İranın başqa bazarlarına göndərilsin. Təbriz, Ərdəbil və Urmiyə böyük ticarət mərkəzləri halına düşsünlər.

Bizim əkinçilik məhsulumuz və həmçinin xoşkərimiz Şura bazarlarına, həmçinin Avropa bazarlarına yol tapsın. Həmçinin Avropa bazarları ilə ticarətə girişmək üçün Azərbaycan bazarları Şura dəmir yollarından və sair nəqliyyat vəsaitindən istifadə etmək imkanına malik olsunlar.

Biz inanırıq ki, Firqənin təqib etdiyi bu iqtisadi tədbirlər nəticəsində şəhərlər və kəndlərimiz təzədən çiçəklənməyə və gülməyə başlayacaq, xalqa yaşamaq və xoşbəxt olmaq üçün geniş meydan veriləcəkdir.

Müharibə Azərbaycan ticarətini asanlaşdırmaq üçün təbii vasitələr vücuda gətirmişdir. Bu vasitələrdən ciddi surətdə istifadə etmək lazımdır.

İndi bizim sərhəddimizə iki dəmir yolu gəlib çıxmışdır. Müharibədən əvvəl onlardan istifadə etmək imkanı yox idi. Onların biri Culfa ilə Bakını birbirinə bağlayan ən qısa dəmir yoludur. İkincisi isə Astaradan Bakıya çəkilən yoldur. Bu yollar vasitəsi ilə Azərbaycanın ticarət malı bütün Şura bazarlarından başqa, Avropanın ən uzaq guşələrinə belə gedib çıxıb bilər. Tacirlərimiz gözlərini açıb dünyaya açıq bir nəzər ilə baxmalıdırlar. Azərbaycanın gələcəyi böyükdür.

İran ticarətinin yarından çoxu həmişə Rusiya ilə olmuşdur. Bundan sonra vəziyyət tələb edir ki, bu faydalı alver daha da genişlənsin.

Qabağa çıxan bu fürsətdən istifadə etmək lazımdır. Ona görə gərək Firqənin götürdüyü bu ciddi qədəmi təqib etmək və İran ticarətinin məcrasını Azərbaycandan salmaq, yuxarıda qeyd etdiyimiz dəmir yollarından ciddi surətdə istifadə etmək lazımdır.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 34 mehr 30, oktyabr 22)

DÖVLƏTİ MUQTƏDİR YƏNİ ÇE? (1)

Keçən dünya müharibəsi qurtardıqdan sonra İrani qeyri rəsmi, bəlkə rəsmi surətdə yabançı istemarçıların ağışuna atmağa çalışan məhəbbət dəllalları müqtədir hökumət şüarı ilə ortaya çıxıb Vüsuquddövlə kabinəsini vücuda gətirdilər.

Vüsuquddövlə kabinəsi, hamı bilir ki, İranın azadlığını pozub qanuni- əsasını ayaqlamaq vasitəsi ilə Riza xanın müqtədir hökumətinin zəminəsini düzəltməkdən başqa bir iş görmüş isə, o da məclisi Şurayi Millinin tətili, İngiltərə dövlətindən ələni bir surətdə aldığı pulların gücü ilə İrana təhmil etmək istədiyini məruf qərardad idi.

Tehran ruznamələrinin müqtədir hökumət deyib, qulaqlarımızı gurultu ilə doldurmaqları qədən həmin siyasətin təkrarıdır.

Tehran siyasətmədarları o qədər kor, o qədər cahil və o qədər kövdəndirlər ki, hökumətin qüdrətini tək- tək şəxslərin əxlaqında axtarıb və on bir vəzir vasitəsi ilə dərdlərimizə çarə edilə biləcəyinə xalqı inandırmağa çalışırlar. Dövlətin iqtidarı vəhşət tolid etmək, vurub, yıxıb, xalqı qorxutmaq və azadlığı məhdud etmək ilə əldə edilə bilməz.

Bunu, özlərini bütün İran camaatının ağası, başı və nurçəşmi hesab edən tehranlı siyasət dəllalları bir kərə düşünməlidirlər.

Dövlətin qüdrəti xalqın ona olan meyl və rəğbətindən asılıdır. Xalqa dayanmayan bir hökumət dahilərdən və nabiğələrdən belə təşkil olunursa yaşaya bilməz, yaşasa da məmləkət və milləti fəlakətlərə düşər etməkdən başqa bir nəticəyə yetişməyə qadir olmaz.

Xalqsız, millətsiz bürokrat bir hökumət istər- istəməz qaba diktatorluğa təşəbbüs etməklə, xalqı özünə düşmən edər və özünün qüdrətini əldən verməyə məcbur qalar.

Xalqın məhəbbət və təvəccöhü olmadan və xalqın düşməni sayılan bir hökumət tez- gec rusvaylıq ilə yıxılmağa məcbur olar. Bu ictimai təbii qanundur. Biz bunların hamısını düşünüb nəzərə aldığımız üçündür ki, xalqın hökumət işlərinə yaxınlaşdırılmasını irəli sürüb əncümənlər vasitəsilə milli bir dövlət vücuda gəlməsini tələb edirik.

Əgər bizim məhəlli muxtariyyət şüarımız İranın hər bir əyalət və vilayətində əməli olursa milyonlar ilə şərəfətli insanlar dövlətin poştibanı olmağa yol tapar, bu vasitə ilə qüdrətli bir hökumət meydana çıxıb məmləkətin dərdlərinə əlac etməyə müvəffəq olar. Həqiqi mərkəziyyət isə bu vasitə ilə vücuda gəlməyə başlar.

Yarım milyon riyala özlərini satan Tehran mətbuatı bilməlidir ki, İranın həqiqi sahibi onun kəndlisi, zəhmətkeşi və vilayətlərdə yaşayan şərif əhalisidir. Bu qüvvələri nəzərə almayıb onların ehtiyacını təmin etməyə qadir olmayan bir dövlət yaşamağa qadir ola bilməz.

Tehran yazıçıları nahaq başımızı ağrıtmalarıdır. Biz də qüdrətli bir dövlətə tərəfdarıq. Biz də hər bir cəmiyyət və hər bir kəsdən artıq İranda əminamanlıq tərəfdarlarının iş başına gəlmələrinə talibik. Biz də var qüvvətimizlə ölkəmizin qanuni demokratik bir ölkə olduğunu arzu edirik və bu yolda mal və canımızla

çalışırıq. Bununla belə Tehranın siyasətmədarlarının xain, yalançı və nalayiq olduqlarını hərgiz unuda bilmərik. Biz inkar etmirik, Tehranda da azadixah və şərif adamlar tapıla bilər. Lakin onların bugünkü siyasət bazarına yolları yoxdur. Ora, indi cahil mütəəssib və satılmış hovçuların barmağı ilə rəqs edir.

Tehran yalan danışır, hoqqabazlıq edir, azadlığa mail deyil. İran xalqlarının hamısını cəhalətdə saxlayıb zəli kimi onların qanını sormaqla şişmar qarnını daha da yoğunlatmağa çalışır.

Tehranın başçıları vilayət və əyalət əhalisi üçün haqqı- həyat qail deyillər. Onlar özlərini əşrəf məxluqat hesab edir, Onlar öz nəzərlərində filin burnundan düşmüş böyük adamlardan ibarətdirlər. Bu səfil və cahillər anlamırlar ki, vilayətləri bərhad edilib məmləkətin əhalisi kor, cahil və əsir halında qalmağa məhkum olursa, onların qüdrəti və xanlığı əllərində qala bilməz. Bu surətdə özgülər onların başlarına vurub çörəklərini əllərindən alar. Qarınlarının piyi də çox tezliklə əriyib gedər.

İran böyük bir məmləkətdir. Onun təbii sərvəti on beş milyon deyil, əlli bəlkə yüz milyonluq bir camaatın həyatını təmin edə bilər. Bu məmləkətin sahibi yoxdur. Onun həqiqi sahibi olan məhəlli xalqların əl-qollarını Tehran müftəxorları bağlamışlar.

Tehran hovçuları dürüst hərəmsərə xacələrinin əxlaqını bürüzə verirlər. Özlərinin gözəllərdən istifadə etmək istedadları yoxdur, özgüləri də hərəmsərayə yol vermək istəmirlər. Bu, uzun müddət davam edə bilməz, tez ya gec sütuə gəlib, canı boğazına yığılmış xalq özünə çarə axtarmağa məcbur olar. O vaxt isə xacəsəralər üçün ələlə sürtüb əfsus deməkdən başqa bir çarə qalmaz. Tehran bunu düşünməli, bunu anlamalıdır. Güc ilə iş keçməz.

Ço dər tas ləğzəndə oftad mur, Rəhanəndərə çarə bayəd nə zur (2).

Çarə isə ləcəcət atından düşüb, xalqa azadlıq vermək, əyalət və vilayət əncümənlərini dəvət edib camaatın ixtiyarını öz əlinə tapşırmaq və bütün İran əyalətlərində yaşayan şərif və pak ünsürlərin köməyi ilə məmləkəti tərəqqiyə doğru aparmaqdan ibarətdir.

Kor müstəbidlər bundan başqa hər bir küzəyə əl atmış olsalar, qulpu əllərində qalacaqdır.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 35 aban 1, oktiyabr 23)

1 Tərcümə: «Qüdrətli dövlət nə deməkdir». Bu başlıq İran mürtəcelərinin şüarına işarədir.

2 Qarışqa surüşkən tasa düşdükdə, xilaskar zor işlətmək deyil, çarə tapmalıdır.

HƏQIQİ SİYASİ İŞÇİLƏR TƏRBİYƏ ETMƏLİ

Firqə böyük bir siyasi təşkilatdır. O, bir dəstə bisavad və məlumatsız adamların yığınağından ibarət ola bilməz. Siyasi bir təşkilatın payəsi yalnız ehsasat üstə durarsa, o, təşkilat uzun müddət davam edib, böyük siyasi işlərin yükünə dözməz. Ehsasat və ani mənfəətlər dəyişib təgyir tapar. Onların sayəsində toplanan cəmiyyətlər də naçar pozulub ortadan getməyə məcbur olar. Əsaslı bir Firqə düşüncə, anlaq və siyasi məlumat üstündə qurulmalı, üzvlərinin biliyinə dayanmalıdır.

Minlərcə məlumatsız və siyasi biliksiz adamları bir neçə faydalı şüarlar ilə yığmaq mümkündür. Lakin onları uzun müddət saxlamaq o vaxt mümkün olar ki, Firqə üzvlərcə anlaqlı, bacarıqlı, siyasi cəhətdən məlumatlı adamlar yetişdirməyə müvəffəq olmuş ola.

Bunsuz iş qabaqdan gedə bilməz. Firqə başçıları orduların əfsərlərinə bənzər. Nizami və hərbi məlumatı olmayan bir əfsər heç bir vaxt qoşunu fəth və zəfərə nail edə bilməz.

İşimizin əvvəli olduğu üçün bu vaxta qədər göbələk kimi yağış nəticəsində çıxıb foriyyətə məhv olub gedən siyasi Firqələrdən ibarət olunmalıdır.

İstər Azərbaycan, istərsə İranın ayrı nöqtələrində bu günə qədər yüzlərcə Firqələr və cəmiyyətlər vücuda gəlmişdir. İndi isə onların əksərindən quru bir ad belə qalmamışdır. Nə üçün? Ondan ötrü ki, o Firqələri təşkil edib onların başında duranlar siyasi məlumatla malik deyilmişlər.

Biz bu nöqsanı ciddi bir surətdə rəf edib Firqə üzvlərinin ehsasatını təhrik etməkdən artıq onların məlumatını artırmağa çalışmalıyıq.

Hələlik geniş və elmi- siyasi bir mədrəsə açmaq imkanımız yoxdur. Lakin əldə olan vasitələrdən həddəksər istifadə etməkdən sərfəzər etmək olmaz.

Siyasi Firqələrin pozulmalarının illətini xalqın təbii əxlaqında və ölkənin ab- havasında arayıb axtaranlar iştibah edirlər. Dünyada cəhalətə, infiradi həyat sürüb qeyri mütəməddin bir halda əbədi olaraq qalmağa məhkum bir millət yoxdur. Bəşər müəyyən şərait altında tərəqqiyə doğru yeriməyə məcburdur. İctimain qanunlarında dəxi təbiətin qanunlarında olmadığı kimi istisna yoxdur. Burada sadə bir səbəb var. O, Firqə vücuda gətirmək istəyənlərin siyasi savadsızlığı və Firqələri idarə etmək üçün layiq başçılar yetirməyə əhəmiyyət verilməməsidir.

Bizim Firqəmiz ümumi savad cəhətdən fəqir deyildir. Lakin ümumi savad kifayət etməz. Siyasi işlə məşğul olan əşxas bu işdə bəsir və müsəllət olmalıdır.

Firqəmiz Tudə təşkilatından geniş kəndli və fəhlə dəstələri almışdır. Bu dəstələrin çoxu ehsasat üzərində cəlb edilmiş həssas və sadə adamlardan toplanmışdır.

Kəndli və fəhləyə ani mənəfət göstərib, cəlb etmək müşkül bir iş deyildir. Lakin onları təşkil edib siyasi mübarizədə münəzzəm bir surətdə çalışdırmaq, bu asanlıq ilə mümkün ola bilməz.

İndi istər mərkəzdə, istərsə kənd və şəhərlərdə Firqə işçilərimizin vaxtının hamısını işğal edən kəndlilərin şikayət məsələsidir. Əlbəttə, bunun ayrı səbəbləri də var. Məsələn, jandarmların başladıkları vəhşiyənə hərəkətlər də var. Lakin əsas səbəb dörd il müddətində kəndliyə verilən saysız- hesabsız vədələrdir.

Onlara bu vədələrin yüzdə onu qədər siyasi bilik və Firqəvi tərbiyə veriləydi indi qabağa bu böyük müşkülət çıxmazdı. Siyasi mübarizə od yandırmaq, tufan çıxarmaq deyildir. Odu və həriqi yandırmaq asandır. Lakin onu söndürmək, ya istənilən məqsəd üçün ondan istifadə etmək güç, bilik və anlamaq istər...

Bizim siyasi cəhətdən savadsız olan işçilərimizin çoxu od yandırmaq, həriq vücuda gətirmək, yəni işin asan qısmında çox çalak və ustaddırlar. Lakin söndürməyə ya məqsədə aparmağın fikrində belə olmamışlar.

Ona görə kəndlilər arasında çalışan Firqə üzvləri belə ani istifadə görmədikləri halda məyus olub, əl- ayaqlarını itirir, hətta bəzən Firqədən kənar durmaq istəyirlər.

Liqvan hadisəsi, həmçinin kəndlərdə baş verən indiki hadisələr isbat edir ki, keçmiş təşkilat xalqı öz dalınca aparmaq əvəzinə cərəyana tabe olub onun ardınca getməyə məcbur imiş. Belə bir təşkilat uzun müddət davam edə bilməz.

Firqə başçıları bu naxoş və yaramaz işə axır qoymalı. Kütləni intizam və rəhbərlik altına almaq üçün Firqə şöbələrini düzgün əsas üstündə qurmalıdırlar.

Əvəmfəriblik, kəndlinin ani mənafeyi üzərində ehsasatını təhrik edib, yaman gündə başına buraxıb komitələrin qapısına çəkmək xəyanətdir.

Biz sizdən yüz minlərcə üzv tələb etmirik. Biz sizə icazə vermirik bitərəf kəndlinin xoşuna gəlmək üçün bacarıb verə bilmədiyimiz bəzl və bəxşilər ilə onları iğfal edib Firqəyə yazdırasız. Bizə yüz nəfər ani mənfəət üçün gələn adamlardan isə bir nəfər Firqəmizin məram, nizam və məqsədini anlayan üzvün faydası daha artıq ola bilər.

Çalışın üzvlərin siyasi biliyini artırın. Özünüz yəni Firqə başında duranlar siyasi bilik ilə mücəhhəz olun. Firqəmizin məramnaməsində böyük siyasi və ictimai məsələlərə işarə edilmişdir.

Komitə üzvlərimizin əksəri əgər o dairədə siyasi məlumatla malik ola bilsələr, Firqə çox böyük qədəmlər götürə bilər. Ondan əlavə, məmləkətin qanuni- əsasisi, onun yaxşı və pis tərəfləri Firqə başçıları tərəfindən dəqiq bir surətdə xalqa anladılmalıdır.

Demokratlıq və dünyada olan demokrat dövlətlərin quruluşu və demokratizm yolunda aparılan tarixi mübarizələr gərək Firqə başçıların nəzərindən uzaq qalmasın. Şikayətlər, xüsusi davalar, şəxsi münaqişə və infiradi ərizələr təşkilatı boğub işdən salmaqdadır. Buna axır qoymaq üçün əqəllən Firqə üzvlərinə Firqənin məqsədini qandırmaq lazımdır.

Kəndlərdə at oynadıb yalan vədələr verən savadsız, məlumatsız avamfərib təəlimatçılara kəndlərdə yol verməməliyik. Bunlar Firqənin başına bəla açmaqdan başqa bir iş görə bilməmişlər.

Qabaqda duran Firqə vəzifəsi, siyasi bilik, həqiqi təşkilat yaratmaqdan ibarətdir.

Bu yolda hər bir savadlı və məlumatlı Firqə üzvü səfərbərliyə alınmalı, yerli komitələr var qüvvələri ilə işə girişməlidir.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 37, aban 3, oktyabr 25)

HARA GEDİRSİZ DURUN!

Firqəmiz iş başladıqdan sonra Tehran irticai çox bərk təkən yeyib əcaib və qərib tədbirlər görməkdədir.

Bir tərəfdən kiçik, alçaq və dalda qalmış yazıçıları it kimi hürməyə vadar edib, şərəfsizlik, namussuzluq və yalançılıq lüğətnaməsində iftira, töhmət, uydurma və mövhum cinayətləri andıra bilən nə qədər lüğət və istilah varsa bizim tək- tük üzvlərimizə nisbət verməyə can atır. Digər tərəfdən bizim haqq sözüümüze qulaq

asmaq əvəzində xalqımızın nifrətini qazanan murdar ünsürləri bizə hakim göndərmək, pul və silah gücü ilə səsimizi boğmağa çalışır. Üçüncü tərəfdən isə jandarm qüvvəsini kəndlərə dağıdıb, süni surətdə şuluqluq edib, ara qarışdırmaq vasitəsi ilə xalqı yağı göstormək istəyir.

Biz bu murdar və alçaqlara yaraşan siyasətin iç üzünü çox yaxşı bilirik. Ona görə də indiyə qədər onlara etina etməyib öz tutduğumuz yola davam edib, irəli gedirik. Lakin hər işin bir intəhası və axırı vardır.

Tehran ruznamələri biləxərə ixtira etdikləri töhmət və iftiraları təkrar edib yorulacaqlar. Xalq da o qədər cahil deyil, tez ya gec düşünər, anlar, qərəz ilə həqiqəti təşxis verər. Dövlətin alçaq məmurları isə əgər beş-üç gün hökumət sürməyə müvəffəq olsalar belə nəhayət, xalq öz başladığı işi axıra yetirib ölkənin hakimi ola bilən əyalət və vilayət əncümənlərini vücuda gətirməklə onların xəyanətlərinin qabağını alar. İndi jandarm məsələsi əhəmiyyətli və təhlükəlidir.

İş belə gedərsə Azərbaycan kəndlisinin qabağını saxlamaq olmaz. İndiyədək Firqəmiz mərkəzdə və məhəllələrdə var qüvvəsi ilə kəndlini səbr və mətanətə dəvət edib, əmniyyəti saxlamağa müvəffəq olmuşdur. Lakin bu uzun müddət davam edə bilməz. Bundan başqa vətəni bizim vicdanımız icazə verməz millətin qantəri ilə qazanıb verdiyi vergi onun heysiyyət və namusunu tapdalamaq üçün əmniyyətə şəklinə düşüb kəndlərə göndərsin.

İyirminci əsrdə xalqın mal, can və namusuna təcavüz etmək olmaz. Dağ basmaq və şallaq altında öldürmək, ağız tikmək, dodaq kəsmək zamanı keçmişdir.

Biz açıq deyirik, əgər jandarm rəisləri başladıkları cinayətlərdən əl götürməzsə, Firqə kəndlərdə çıxma biləcək toqquşmaya, ixtilala cavabdeh deyildir.

Kəndlilin səbr və taqəti tükənmişdir. Maliklər isə bu işə əbədən razı ola bilməzdilər. Malik deyir: Jandarm kəndə ayaq qoyduqda o kənd on ilədək abad ola bilməz.

Jandarm həm kəndli, həm ərbabın var yoxunu soyub qurtarmasa əl götürməz.

Jandarm rəisləri təqsiri mərkəzi dövlətin boynuna atıb (əlməmur, məəzur 1) məsələsinə çox da bel bağlamasınlar. Biləxərə məhəllin əmniyyəti onlara tapşırılmışdır.

Onlar hər bir tək- tək jandarmın gördüyü işə məsuldurlar. Onlar çox gözəl bilirlər ki, məmləkətin əfradının mal, can və heysiyyəti qanun mövcubincə müqəddəsdir. Ona heç bir kəs əl uzada bilməz. Kəndlilin evinə rəsmi məhkəmə və dadsitan əmri olmadan girmək olmaz. Jandarm və ya başqa dövlət məmurlarının hüquqi işlərə qatışmaları qanunən qadağan edilmişdir. Kəndlini döymək ya onun məhsuluna əl atmaq cürmdür. Kim olursa olsun onu cəzalandırır.

Kəmfürsətlik və məzlumkoşluq, fəqir və zəiflərin hüququnu paymal etmək böyük İran məmləkətini fəlakət və inqiraza sövq etmişdir. Moqollar, Ərəblər və sair millətlərin İran şahları üzərində qələbə çalmaları hamısı bundan irəli gəlmişdir.

Bu gün minlərcə məzlum Azərbaycanlıların nicat tapmaq üçün xarici təbəəsi olmağa çalışmalarına ayrı bir dəlil yoxdur.

Biləxərə kəndli də insandır. Yaşamaq və öz əlinin məhsulundan istifadə etmək istəyir. Əlinə keçirdiyi beş-üç tufəngə məğrur olub, zülm və vəhşətlər törədən cəlladlar kor közlərini açıb baxsınlar. Bu gün kəndli-ərbab məsələsi artıq meydandan çıxıb tarixə keçmişdir. Belə bir dövrdə anasının əmcəklərini kəsən cəlladları

tüfəng və əmniyyət ilə mücəhhəz edib kəndlərə göndərmək cəzasız qalmaz.

Farsların bir məsəli vardır deyirlər:

«Gər nəkonəd şah xoda mikonəd» (2).

İndi isə məsələ daha aydındır. Əgər dövlət məmurları yerlərində oturmazsa, xalq özü qalxar, onu yerində oturdar. O vaxt xalqın intiqamı şədiddə və rəhimsiz olar. Yanğın ki, başlandı, yaş və quruya baxmaz, qabağına çıxanı yandırır, yaxıb, məhv və nabud edər. Jandarm rəisləri od ilə oynamasınlar və hərəmərəc salmağa çox da həvəs göstərməsinlər. Firqə bundan sonra məsuliyyəti öz boynundan atır.

Eyni zamanda jandarmı unutmasınlar ki, Firqə üzvünü təhqir etmək, Firqə binasına yaxın düşmək olmaz. Tez- gec bu işə qarışan əllər kəsilər. Bizim axır sözüümüz bu idi.

Qoy bütün dünya bilsin ki, Tehran jandarm vasitəsi ilə Azərbaycan kəndlərində süni şuluqluq və özbaşınalıq yaratmaq istəyir.

Qoy bütün dünya bilsin ki, Asiya despotizmi ruhu ilə ruhlanan mərkəzi hökumət məmləkəti sülh və aramiş yolu ilə idarə etməyə qadir deyildir.

Qoy bütün dünya bilsin ki, Azərbaycan xalqı bu cinayətəkar dövlətin mənhus siyasəti nəticəsində nə bəlalər çəkmiş, nə səbəbə özünü idarə etmək üçün çarə axtarmağa başlamışdır.

Bununla biz öz vicdanı vəzifəmizi yerinə yetirib onlardan soruşuruq: Hara gedirsiniz? Durun! Başladığınız oyunun axırını düşünüb papağınızı qazi edin! Bu işin dalısı yaxşı çıxmaz.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 38, aban 4, oktyabr 26)

1 Tərcüməsi məmur olan üzürdür.

2 Tərcüməsi: şah da etmədiyi təqdirdə allah edər.

KÜRDÜSTAN DEMOKRAT FIRQƏSİNİN BİRİNCİ KONQRƏSİ

Eşitdiyimizə görə Kürdüstan Demokrat Firqəsinin birinci konqrəsi bu günlərdə Mahabadda təşkil olunmuşdur.

Bu konqrə vasitəsilə Kürd xalqı özünün müqəddəratını təyin edəcəkdir, Bir neçə gün bundanəvvəl bu firqənin bəyannaməsi gəlib idarəmizə çatmışdı.

Bu bəyannamədə KDF öz prinsiplərini şərh verdikdən sonra İranın istiqlalına əlaqəmənd olduqları halda özlərinin daxili işlərini idarə etmək və öz ana dillərində mədəni və fərhəngi cəhətdən tərəqqi və təkamül yollarını aramaq şüarını meydana atmışlardır.

Biz kürd xalqının fərhnəg və siyasi yol ilə öz hüququnu müdafiə etməyə çalışmasını ən təbii aqılanə bir yol hesab edib ümidvarıq ki, azərbaycan xalqı ilə bu qəhrəman xalqın arasında səmiyyəyət və qardaşlıq rəbitəsi gündən günə möhkəmləşəcəək və bu vasitə ilə iran xalqlarının həqiqi azadlığı əməli olacaqdır.

Yaşasın Kürdüstan xalqının rəhbəri olan Kürdüstan Demokrat Firqəsinin Birinci Konqresi.

GÜNÜN VƏZİFƏLƏRİ

Vilayət və məhəlli konfranslar xatimə tapmaqla təşkilatımız münəzzəm və təbii hala düşmüşdür. Çün tez bir zamanda mərkəzi komitənin geniş ümumi iclası olacaqdır. Bu iclasda birinci konqremizin qərarlarını həyata keçirmək üçün əməli tədbirlər görülməli dir. Vlayətlərdə və məhəllərdə olan mərkəzi komitə üzvləri və təşkilat rəhbərləri bu cəlsəyə hazırlıq ilə gəlməli dirlər.

Məclisin vəziyyəti və iş şəraiti gərək mərkəzi komitənin nəzərində qəti surətdə məlum olsun. Bu olmazsa görülmən tədbirlərdə səhv və təqaza ola bilər.

Ümumi iclasın ən çox məşqül olacağı məsələlər, əyalət və vilayət əncümənləri intixabi və 15 ci məclis seçkilərindən ibarətdir.

Bu iki məsələnin hər ikisi əsas məsələdir ki, komitə gərək onların əməli yollarını müəyyən edib, ümum Firqə komitələrinə qəti və açıq dəsturlar versin.

Firqə işçiləri nutmasınlar ki, intixab məsələsi ümumi və milli bir məsələ dir. Onda xalqın mühüm bir qismi gərək iştirak etsin.

İstibdad və diktatorluq əsası üzrə yerində qurulan rejimdə xalqın intixabatda şirktinə əhəmiyyət verməyib, onu ört basdır etməklə xala xatirin qalması deyib zahiri və puç şəkildə əncam verirdilər və bu vasitə ilə istədikləri naməzədlər keçə bilirdi, həmi də zahiri qanunu muraat etmiş olurdular.

Bizim vəzifəmiz isə tamamı ilə bunun əksinə dir. Biz gərək çalışıb ümum millətin barmağını dövlət quruluşunda və qanun qoyan məqamatda dəxalət verək. Məclisin və əncümənlərin qüvvəti onlarda şirkət edən xalqın mahiyyət və ədədcə qəvi vəziyyət -çox və əzliğından asılı dir.

Demokratizmin həqiqi məfhumu xalq hakimiyyəti deməkdir. Hər bir işi və hər bir səbəbi öz xüsusi və təbəqəti nəfinə tətbiq edən Tehran bürokratları bu gözəl adı və dərin prinsipi də xalqın nəzərindən salıb öz mənfəətləri (üçün) oynacaq qərar vermişlər. Biz isə bu ali prinsipi dirildib, əmələnin onun mənasını xalqa anlatmalı olduğumuzdan, qabaqda duran seçkilər bizim üçün çox böyük vasitə ola bilər.

Biz gərək xalqa əməldə isbat edək ki, əgər iranda həqiqi demokratizm tərəfdarı varsa o da bizik. Biz çox gözəl bilirik ki, bu iki böyük vəzifəni əncam verib meydana çıxarmaq çox müşkül və ağırdır. Lakin onu da bilirik ki, mal və can ilə mübarizəyə hazırlaşan bir Firqə hər cür müşkülata faiq gələ bilər. Firqəmiz bu yolda imtahan vermiş adamlardan təşkil olunmuşdur.

Bununla belə, işi səhl saymayıb ümumi iclasa hazırlıq ilə gəlmək lazımdır.

Mərkəzi komitə bütün Firqənin başı və rəhbəri olduğu üçün onun gözü açıq, hədəfi məlum, yolu düzgün və işin vəsaiti sınıanmış olmalıdır. Bu da onun üzvlərinin hazırlığından asılıdır.

Seyid Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 39, aban 6, oktyabr 28)

FİRQƏMİZİN ŞƏHƏR KONFRANSI MÜNASBƏTİLƏ

Doğrudur kəndli ilə ərbaab məsələsini dəstəviz edənlər, kəndi birinci sıraya çəkib Firqə əfkar aməsini Təbrizin xaricinə mütövəcəh etmişdir. Bununla belə şəhər Firqə təşkilatının artıq dərcə əhəmiyyəti olduğunu Firqə üzvləri unuda bilməzlər.

Şəhər, məxsusən Təbriz şəhri azərbaycanın düşünən başı və görənlər gözüdür. Ona çox diqqətli bir surətdə müvazib olmaq lazımdır.

Kəndli bizim dönməz üzümüv və bükülməz qollarımızdır. Ona yüzdə yüz inanıb bel bağlaya bilərik. Ərbaablar ilə xırda maliklər get gedə bizim hüsn niyyətimizi görənlər, bu vaxta qədər düçar olduqları vəhşət və iztirabdan xilas olub, bizimlə yaxından təşrik məsai edəcəklər. Buna bizim şübhəimiz yoxdur. Leykn şəhər belə deyildir. Düşmənlərimizin sərf etdikləri pullar və malik olduqları vasitələr orada təsirsiz qala bilməz. Bundan əlavə şəhərdə irticai siyasətdən istifadə edib xalqı soymaqla tufeyli həyat sürən yüzlərcə ləşkəri və keşvəri məmurlar vardır ki, onların əllərinə aldıqları idarələr əfkar amməni asanlıqla zəhərləyirlər.

Bu nöqteyi nəzərdən, belə olsa şəhər təşkilatının vəzifəsi böyük və ağırdır.

Bu vaxta qədər bu təşkilata kifayət qədər əhəmiyyət verilmədiyini xüsusi surətdə qeyd etmək lazımdır. Tuda istər - istəməz təbəqəti bir təşkilat halına düşdüyü üçün fəqət kargər və zəhmətkeş təbəqəyə dayanıb başqa təbəqələri: məsələn kəsəbə, tüccar, xırda malik, roşənfikr və dövlət məmurlarını cəlb etməyə təşəbbüs edrdisə az müvəffəq ola bilirdi. Firqəmiz var qüvvəsi ilə bu nöqsanı rəf etməyə çalışmalıdır. Şəhərdə Firqə işində çalışan işçilərimizə gərək bunu ciddi surətdə qandıraq ki, Demokrat Firqəsi milli bir Firqədir, mürtəcəələr və azərbaycan xalqının təbii və milli hüququnu tapdalamağa çalışan xain ünsürlərdən başqa hər bir azərbaycanlı və azərbaycanda yaşayan İran təbəəsi bizim prinsiplərimizi qəbul etmək şərti ilə ona üzv ola bilər və gərək hər bir azərbaycanlı, istər kargər olsun, istər rəiyət və ya malik və ya ərbaab, bilsin ki, milli azadlıq və ümumi asayiş olmasa təbəqəti azadlıq ola bilməz.

İndi bizim məmləkətimizin ixtiyari vəhşilər, oğrular, cəlladlar və xalqın haqq və ixtiyarını paymal edən müstəbidlər əlindədir. Bizim xalqımız Avropa millətlərinin keçirdiyi qürun vüsta şəraitində yaşamğa məhəkumdurlar. Böyük Fransa inqilabının nəşr etdiyi insan və həmvətən hüququ elamiyyəsinin verdiyi azadlığa nail ola bilməmişik. Bizdə fərd azadlığı, məskn azadlığı, ictimai və əqidə azadlığından heç bir əsər yoxdur. Kim güclü isə, istədiklərini gücsüzlərə təhmil edir. Kimin qüdrəti artıq isə, qüdrəti az olanları ayaqları altında məhv və nabud edə bilər. Kiçik bir pasban, əhəmiyyətsiz bir jandarm dünyada mütəməddin millətlər arasında ən böyük, ən müqəddəs sayılan qanunları bizdə vahiməsiz və qorxusuz bir surətdə ayaqlayıb ortadan apara bilər. Belə bir ölkədə azadixah, bəşərdust və sağlam fikirli şəxslərin təbəqəti mübarizə, şuari ilə meydana düşmələri müfid olan işlərdən deyildir. Bu sözləri ortaya atanlar qətən təcrübəsiz, məlumatsız və dünya siyasətindən uzaq adamlardır. Şəhər konfransımız qətən milli və ümumi

azadlıq, şüari ilə başalanıb qurtamalıdır. Bunla biz hərgiz millətimizin əksəriyyətini təşkil edən zəhmətkeşləri unuda bilmərik. Onların mənafeyini daha düzgün bir surətdə təmin etmək üçündür ki, biz milli tərəqqi və demokrat bir rejim yaratmaq, şüari ilə çalışırıq.

Şəhər təşkilatımız gündən günə artmaqda və xəternak hala düşməkdə olan işsizlik məsələsinə biqeyd qala bilməz. Həmçinin şəhər sənayeninin tərəqqisi və ticarət yolları aramaq vasitəsilə bazarın xəterdən nicat verilməsi də şəhər konfransında nəzərdə tutulması lazım olan məsələ dir.

Biz üsulən karxanalarda Firqə hovzələrinə dayanırıq. Bu hovzələrdə siyasi məlumat cəhətdən çox az iş görülmüşdür. Konfrans şəhər komitəsi üçün elə şəxslər intixab etməli dir ki hovzələr və sazimanlarımıza siyasi qəza verməyə qadır ola bilsin.

Hər halda biz şəhər konfransına böyük siyasi bir hadisə kimi baxırıq və ümidvarıq Firqəmiz bu böyük məsələni də düzgün bir surətdə həll eməyə müvəffəq olacaq.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 41, aban 8, oktyabr 30)

HOVZƏLƏR FIRQƏNİN ƏSASIDIR

Birinci şəhər konfransımız göstərdi ki, şəhərdə hovzələrə təvəccöh edilməmiş, nəticədə Firqənin intizamında sustluq vücuda gəlmişdir. Bu konfransımızın ən böyük xədəmatından dir. Biz heçvaxt eyb və nöqsanlarımızı deyib və yazmaqdan qorxmalı deyilik. nöqsanı ört basdır edib, eyb və iradlarını öz üzvlərindən gizlədən bir təşkilat yaşamaz və hədəfə yetməyə müvəffəq ola bilməz.

Konfrans bu sahədə demokratlara yaraşan bir dil ilə şəhər təşkilatımızın rəhbərliyini tənqid edib çox şiddətli bir surətdə bu nöqsanın ortadan qaldırılmasını mərkəzi komitə və şəhər təşkilatına tapşırıdı.

Konfrans tam mənasilə şəhər hovzələrinin iç üzünü açıb meydana qoydu. Xoşbinlik və zahiri yaxşı göstərməyin xəterli olduğu bu vasitə ilə meydana çıxdı.

İndi biz öz işimizin tərəflərini anlamaqla və onların qüvvətlənməsinin çarələrini axtarıb tapmağa müvəffəq olduq. Ona görə onu çox sürətlə islah edib, təşkilatımızı külli konfransa dək münəzzəm və canlı bir hala sala biləcəyik.

Hovzələrdə fəaliyyət göstərən müstəqimən xalq ilə temasda olan Firqə üzvləri öz təcrübələrinə dayanmaqla bizə olduqca qiymətli yollar göstərən özlərinin sadə vəli dərin mənalı sözləri ilə gözlərimizi açdılar, həqiqəti olduğu kimi meydana çıxarıb bizi geniş məlumat ilə silahlandırdılar.

Bizə sadə üzvlərin öz gündəlik fəaliyyətləri haqqında verdikləri məlumat böyük filsoflar və yüksək savadlı ustaların qalın kitablarından daha faydalı və daha dəyərli oldu.

Aqıl və təcrübəli Firqə üzvləri bu məlumatdan ciddi surətdə istifadə etməli dirlər.

Birinci konfrans vasitəsilə şəhər təşkilatımızın payası qoyulmuş idi. Bu konfransda Hizbe Tudeyi İran təşkilatı tamamı ilə Firqəmizə mühləq olmaqla bütün azadixah qüvvələrə rəhbərlik etmək və böyük məqsədə yetişmək üçün vahid bir təşkilat vücuda gəlməklə, başsızlığa və təklifsizliyə axır qoyuldu.

Bu cəhətdən də şəhər konfransımızın qiyməti çox çox böyükdür. Konfransın intixab etdiyi təza komiytə keçmiş müvqqəti komiytənin iştibahlarından ibrət alıb hovzələrimizə artıq dərcə diqqət etməli dir.

Hovzəsiz komiytə qoşunsuz jenerala bənzər. Qoşunsuz jeneral tək başına müharibəni qazanmağa müvəffəq ola bilərsə, elə də hovzələri qeyri münəzzəm və üzvləri qeyr mütəşəkkil olan siyasi bir Firqə öz mübarizəsində eliyə bilər müvəffəqiyyət qazansın.

Təza komiytə özünü aldatmaq, nöqsanları örtüb basdırmaq kimi xəterli işdən daimən pərhez etməli dir. İş nə qədər yaxşı olursa nöqsansız olmaz. Ona görə məsul işçi daimən gərək nöqsanlar ilə mübarizəyə hazır və amadə olsun.

Nöqsandan qorxmamalı, nöqsanı rəf etməyə çalışmamaq qrxuludur. Nöqsan həmişə olacaqdır. Onsuz ictimai iş olmaz. Lakın onu rəf etmək, ondan ibrət almaq, onun təkrarına yol verməmək işin əsası şərti dir.

Konfransımız isbat etdi ki, Firqənin ərkanını təşkil edən əlaqəmənd üzvlər bu məsələni çox gözəl bir surətdə düşünmüşlər. Ona görə şəhər təşkilatımızın tarixində konfrans qurtarmaqla təza bir dövr başlanır. Bu dövrü biz cürətlə müvəffəqiyyət dövrü adlandıra bilərik.

Mir Cəfər Pişəvəri - («Azərbaycan» şümarə 43, aban 10 noyabr 1)

GÜNÜN MƏSƏLƏSİ HAQQINDA

Firqəmizin şüarları get- gedə İran azadixahdarı tərəfindən anlaşılmaqdadır. İrticai mətbuatın hay- küy salmasına və həqiqəti curbəcür rənglər ilə boyayıb meydana çıxarmasına baxmayıb, İranın siyasi mühiti çox sürətlə bizim xeyrimizə dəyişməkdədir.

Tehrandan və İranın ayrı şəhərlərindən aldığımız məktublardan məlum olur ki, Firqəmiz camiədə get- gedə öz həqiqi yerini tutub azadlığın dayağı, demokrasi üsulunun zamini olmağa başlamışdır.

İranın istiqlaliyyətini bitərəf və mulayim bir; siyasət yeritməklə saxlamağa çalışan vətənpərəst ünsürlər gözlərini açıb, bizi götürdüyümüz böyük və mərdanə qələmin bu yolla nəgahani bir vəsilə olduğunu etiraf etməyə məcbur qalmışlar.

Sədrin süqutu, Fərruxun tamam vəsail ilə mücəhhəz olduğuna baxmayaraq, onun Azərbaycan valiliyinə həsrət qalması isbat edir ki, Firqəmizin qüdrəti birtərəfli siyasəti titrədib sındırmağa başlamışdır.

Vətənpərəst və azadixah kişilər açıq surətdə bizdən ümid gözlədiklərini yazır, bizi başladığımız işi axıra yetirməyə təşviq edir və özümüzü ümum məmləkət siyasətində müəssir bir amil olduğunu göstərir.

Bu həqiqətdir. Onların həsniniyyəti bizə irticam divanələrə yaraşan vasitələr ilə dünənə kimi adını belə eşitmək istəmədiyi Azərbaycana əl atması çox aydın bir surətdə göstərməkdədir.

Əgər oxucularımız ruznaməmizi diqqətlə təqib etmiş olsalar, təsdiq edərlər ki, biz heç vaxt Tehrana yəni

irticain başına və biganələrin ağışuna atılan hərzə və hərcəyi siyasət oyunçularına muraciət etməyib, onlardan heç bir ümid gözləməmişnk. Onların oynadıqları xəyanətkar oyunlar da bizim nəzərimizi cəlb etmir. Kabinələrin dəyişməsi, vəzirlərin birbəbir əvəz olması bizim işimizdə böyük yer tutmayıb və tutmayacaq. Lakin Tehran indi bizim Firqənin ətrafında fırlanır və bizim sadə və təbii səsimizdən vəhşətə düşmüşdür.

İran camaatının qanını sorub, onu fəqr və fəlakətə salan müstəbidlərin artıq yuxusu aparmır. Bunlar milyonlarla xalqın varlığını qarət edib, onunla vücuda gətirdikləri cənnətlərdə rahat dura bilmirlər. Nə üçün?

Ondan ötrü ki, Azərbaycanda xalqın azadlıq və demokratiya mübarizəsinə rəhbərlik etməyə qüdrəti olan böyük bir Firqə vücuda gəlib, millətin öz gücü ilə işi qabağa aparmağa başlamışdır.

Günün fikri, günün məsələsi, mətbuatın hərarətlə təqib etdiyi mövzu indi budur.

Fəqət buna görə kisələrin başı açılıb yalançı pəhləvanların bazarı rəvac tapmışdır. Axtarıb guşə və kənardan özünü Azərbaycana əlaqədar göstərən çürümüş kor və karları tapıb onların vücudundan istifadə etmək istəyirlər.

Azərbaycan xalqının siyasi haqqını xainanə yollar ilə ayaqlayıb məclis kürsülərini işğal edən irticai nümayəndələr də bir an hərəkətdən əl çəkmirlər. Siyasətin mərkəzi çox qorxulu yerlərə keçmişdir. Riza xanın gördüyü işi təkrar etməkdədirlər. Vəzirlər heyəti və məclis ikinci və üçüncü sıraya keçmiş, daxili işlərə qarışmağa səlahiyyəti olmayan hərbi orqanlar, hakimiyyət sürməyə və oyunda birinci rolu oynamağa başlamışdır. Mərkəz və şimal əhalisindən tutulan jandarm və nizami qüvvələrə belə etimad yoxdur. Cənubdan və mərkəzi şəhərlərdən qüvvə gətirib Tehranı bu vasitə ilə boğduğundan sonra bizim qabağımıza maniə çıxarmağa can atırlar.

Biz kəndlərdə jandarm məmurlarının yandırdıqları odun əsas məqsədini bildiyimiz halda, əmniyyəti saxlamağa var qüvvəmizlə çalışırıq. Jandarm başçıları dildə əmniyyət tərəfdarı olub, məsələnin sülh yolu ilə həll edilməsinə hazır olduqlarını bəyan edir, əməldə isə bu günə qədər bir qədəm belə götürməyə hazır olmamışlar. Biz müəyyən jandarm rəisləri haqqında bir söz demək, ya tohin və təhqiramiz sözlər işlətmək fikrində deyilik. Lakin ümumiyyətlə, əldə olan dəlil və mədrəklər göstərir ki, bu vasitə ilə kəndlilərimizdə hərcmərəc və şuriş yaratmaq yolu ilə işə başlamışlar.

Kəndliləri vurub, döymək, həbs və təbid etməklə cana doydurub əmniyyəti pozmağa vadar etmək istəyirlər. Əgər belə olmasaydı, onların verdikləri minlərcə ərizələr təsirsiz qalmazdı.

Bu çox həssas və ciddi bir məsələdir. Buna xalqımız çox diqqətlə yanaşmalıdır. Fərruxun görə bilmədiyi işi jandarm vəkilbaşılarının əlilə görməyə çalışırlar. Bunu düşündüyümüz üçündür ki, tohin və təhqirlərə əhəmiyyət verməyib, kəndlərdə vücuda gələn böyük narazılığın qabağını almağa bu günə qədər müvəffəq olmuşuq. Bundan sonra da bu siyasəti biz təqib edəcəyik. Lakin od ilə oynayan şuluq salanlar apardıqları siyasətin nəticəsini diqqətlə düşünməlidirlər. Kəndlini narahat edib, onu sıxıb ayaqdan salmaq od ilə oynamaqdan daha xətərlidir.

Hərcmərəc salanlar özləri də onun qurbanı olmaqdan yaxa qurtara bilməzlər. Səədinin həkimanə sözünü yaddan çıxarmayın.

Əgər səd sal gəbr atəş furuzəd,

Əgər yekdəm də u oftəd besuzəd (1)

(«Azərbaycan» şümarə 45, aban 12, noyabr 3)

I Tərcüməsi: Atəşpərəst yüz il od yandırsa da, bir an onun içinə düşdükdə yanar.

DƏRDI DEYİR ÇARƏNI DANIRLAR

Tehran əfkar ümumiyyəti hələ də bizim şüarlarımızın həqiqi ruh və mənasını dürüst anlamamışdır.... Onun aldığı məlumatın sərəçməsi haman şayiələrdir ki, biganələrə satılmış casusların murdar vərəqparələrində bişirib, məchul imzalar altında eşiyə çıxarırlar. Mütərəqqi və azadixah ruznamələr hələ də bağlıdır. Nəşr olunanlar isə, özlərinə zəhmət verib biqərəz müxbirlərini Azərbaycana göndərmək, vəziyyəti yerində yoxlayıb oxuculara çatdırmaq istəmir. Mərkəzin “Demokrat” dövləti də “Azərbaycan” ruznaməsini xalqın əlinə çatmağa qoymur. İrani Şəhriyərdən sonra tam mənası ilə rüsvay etmiş alətçilik və örtülü siyasət isə Tehrandə hökmfərmədir. Buna görə də Tehran əhalisi bilmir ki, biz nə istəyirik və nə üçün mümkün qədər tez zamanda əyalət və vilayət əncümənlərinin təşkil edilməsinə çalışırıq.

Bu ən böyük xəyanətdir ki, Tehran dövləti namərdcəsinə icra etməkdədir.

Bununla belə hərdən bir həqiqət nuri mövhumat və xurafatın qalın buludları arasından görsənib. Təzahür edir. Tehran ruznamələrində qeyri iradi olaraq bəzi məqalələrə təsadüf olur ki, əgər oxucu münsif olarsa bu məqalələrdən həqiqəti bir dərəcəyə qədər başa düşə bilər.

Məsələn “Dariya” ruznaməsi əvəzinə çap olunan “Müzəffər” ruznaməsinin 110 cu şümarəsində “Azərbaycanın macərəsi” sərlövhəli məqaləsini götürək, əgər mülahizə etsəniz, həmin məqalə başdan başa elə həqiqətlərlə doludur ki, o həqiqətləri inkar etmək heç kimə mümkün deyildir. Lakin yazıçı bu məqaləsində dərdləri saymağa iktifa edib onların əlacını axtarmır.

Əlac nədir?

Bu barədə söhbət etməlidir. Əlacı biz tapmışıq. Daha indi dərdləri saymaq dövrü keçmişdir. Cərəyan ikinci mərhələyə çatmışdır. Bu mərhələdə vaxtı dərdləri saymağa gileygüzar etməyə sərf etmək olmaz. Nə etmək lazımdır? Onu deməlidir ki, naxoş tezliklə sağalsın və ölüm yatağından dursun.

Bundan başqa ağalar çox nazik bir nöqtəni yaddan çıxarırlar. Bu hal bizim öz yazıçılarımız arasında da vardır. O da bundan ibarətdir, elə xəyal edirlər ki, əgər bu dərdlər olmasaydı Azərbaycan öz siyasi və mədəni hüquqlarını almağa iqdam etməyəcək və bürokratizm və mövhum mərkəziyyətin mənhus rejiminə dözüb dayanacaq idi.

Məsələnin kökü buradadır. Biz muxtariyyəti yalnız xarabçılıqların əvəzini çıxmaq üçün istəmirik, biz İranın tərəqqisi və Azərbaycanın səadəti üçün bu yolu yeganə əlac yolu bilir.

Bizə aydın olmuşdur ki, əgər Azərbaycan xalqı müstəqim və müstəqil olaraq öz daxili işlərini idarə etməzsə, heç vaxt səadət və xoşbəxtlik görməyəcəkdir. Biz müəyyən etmişik ki, əgər Azərbaycan irəliyə addımlamazsa, İran xalqı istibdadın zəncirindən xilas ola bilməyəcək və demokrasi üsulu əməli olmayacaqdır.

Danışığımız bunun üstündədir. Yazıçılarımız da bunu unutmamalıdır.

Əlbəttə hamımız iranlıyıq və irana əlaqəməndik. Lakin biz edə bilməril ki, iranlılıq naminə icazə verək ki, dörd nəfər müstəbid bildiyini etsin və azərbaycan xalqının başına olmasın bəlaları gətirsin.

Dəfələrlə yazdığımız kimi, yenə də deyirik biz əvvəlcə öz evimizin içini islah etmək, sonra isə bütün məmləkətin işlərinə bir çarə axtarıq. Dərdimiz budur.

(“Azərbaycan” şumarə 46, aban 14, noyabr 5)

MƏSNUI TƏƏSÜB

Eşitdiyimizə görə mürtəcelər və Seyid Ziya dəstəsi Tehrandə məsnui surətdə təəssüb icad etmək fikrindədirlər. Hüseyin İttika, Zehtab və bu kimi şeyyadları pul vasitəsi ilə potlayıb, Azərbaycan namindən hayhuy salmaq fikrindədirlər.

Camal İmami, Sərtibzadə, Siqqətülislamının bədbəxtliyi o yerə çıxmışdır ki, kor, kar, kəsif, tiryəki və uzun müddət dəlixanada ömür sürən Hüseyin İttika ilə macərəcu, anlamaz, ləcuc, tamahkar, kəcxəyal və nəcisdən nəcisraqlı olan Qulam Hüseyin Rizazadənin ətəyindən yapışmağa və ondan kömək gözləməyə məcbur olmuşlar.

Firqəmizin möhkəm silləsi yalançı pəhləvanları birləşdirmişdir.

Əmir Nüsrət İskəndərinin keçən günədek Sərtibzadəni görəndə gözü yox idi. Sərtibzadə isə burnunu aşağı salıb «Əmir Nüsrət ilə salaməleyk edən adamlar ilə, mən danışmaram» deyirdi. Doktor Müctehidi ilə Siqqətülislamının tarixi düşmən olduqlarını Azərbaycanda bilməyən yoxdur. Bunların famili yarım əsr tamam bir- biri ilə şədiddə və qanlı mübarizə aparmışlar. Bu fəmillər bir- birinin adamlarını kafir və qanı halal bilir və heç vaxt bir- biri ilə təmas tutmazlar. Sərtibzadə isə bu əşxasın nəzərində iblisdən mənfur hesab olunurdu. Əmma indi bunların hamısı əlbir olub Hüseyin İttika və Zehtab vasitəsi ilə Azərbaycan xalqının səsini boğmaq və qanuni haqqını ayaqlar altına salmağa çalışırlar. Biz bu təşəbbüslərə, bu rəcəzخانlıqlara, bu yalan birliklərə gülüb öz işimizi təqib edirik və bizə sabit olmuşdur ki, iş təşkilatdan, sədaqət və iman üzrə toplanan birlikdən asılıdır.

Sərtibzadə, Əmir Nüsrət, Siqqətülislami və doktor Müctehidin ittihadı baş tutsa da, məşhur rus təmsilnevisi Krilovun yazdığı (Balıq, ördək və xərçəngin) birliyi kimi, arabani yerdən təkən verə bilməz. Çünki, onların hər biri bir ayrı məqsəd təqib edir və arabani öz yoluna tərəf çəkməyə çalışır.

Bizim Firqə təşkilatımız isə həmfikir, həmməslək və həməqidə adamlardan təşkil olunmuşdur. Biz Firqəmizin birinci kongrəsində çox açıq və sadə bir dil ilə demişik: Firqə bir məqsəd və bir hədəf təqib edənlərin təşkilatıdır.

Onun məram və nizamını qəbul edə bilməyənlər, buyurub gedə bilərlər. Biz kimsəni ikrah və güc ilə Firqəyə çəkmək fikrində deyilik. Bu sadə və təbii siyasət nəticəsində Firqəmiz gündən- günə möhkəmləşib, mətin və möhkəm qədəmlərlə irəli gedir.

Biz Tehrandə hayküyə salan ağalara deyirik, əgər sizin doğurdan da Azərbaycana ürəyiniz yanırırsa, buyurun, bu quy, bu meydan. Burada xalqın içərisində çalışıb öz fikrinizin doğruluğunu isbat edin. Daldan bambaça

çıxarmağın mənası yoxdur. Azərbaycan məsələsi Azərbaycanda həll oluna bilər. Tehran əgər zirək və çox qoçaq isə buyurub öz kəşafətçılığını təmizləyib, düzgün bir dövlət vücuduna gətirsin. Ondan əlavə həqiqi Azərbaycanlılıq təəssübü Tehranda yaşayan zəhmətkeş və kəsəbə arasında axtarılmalıdır.

Bizim dəqiq hesabımıza görə, orada yüz mindən ziyadə Azərbaycanlılar səmimi- qəlbən bizim tərəfdarımızdır. Siz onların arasında gedin, Farsca nitqə başlayın, görün sizə nə cavab verirlər. Əgər Azərbaycanlı dili ilə danışmağa başlasanız onda onların sizə nisbət bəslədikləri ehtiramın ləzzətini alarsız.

Siz məsnui Farslıq təəssübü ilə nifrətdən başqa xalq arasında bir nəticə əldə edə bilməzsiz. Hələ özünüz belə yaxşı Farsi danışmağa qadir deyilsiz. Sərtibzadə qələt danışmaq qorxusundan beş kəlmə də olsa məclis tribununda söhbət etməyə cürət tapmamışdır.

Camal İmami isə Farslaşmış, bəlkə ingilisləşmiş bir adamdır, Siqqətülislaminin ləhcəsi uzaqdan Fars olmadığını bildirir. Əmir Nüsrət Farsi danışa bilməmək qorxusundan səsinə çıxarmır. Bu adamların Fars mütəəssibi kimi meydana atılmaları əcəba məsxərəbazlıq deyildir, nədir?

Biz Fars camaatını biganələrə əsir edən İstəxr kimi, ya Lübnandan (1) İrana mühacirət edən Cavahirülkəlam kimi yazıçıların dərdini anlamamış deyilik. Onların dad- fəryadı təbiidir. Çünki, süt verən Azərbaycan adlı inəkləri, artıq onlara süt vermək istəmir. Sütünü öz əziz balasına sərf etmək istəyir. Lakin bizim Farslar demişkən (kasəyə əz aş dağtər) (2) vəkilçiyazılarımızın Farslıq təəssübü məzəlidir.

Mir Cəfər Pişəvəri - («Azərbaycan» şümarə 47, aban 15, noyabr 6)

1 Liviya deməkdir.

2 Tərcüməsi: aşdan isti kasa.

XALQ ÖZ BAŞINA ÇARƏ EDİR

Beş- üç nəfər istifadəçi onsuz da aclıq və işsizliyə məhkum olan xalqın azuqəsini çəkib aparmaqla məsnui qəhətlik yaratmaq istəyirlər. Bu xüsusda Şəhristanlarda və Təbrizin özündə Firqəmizə müraciət edib çarə istəyənlərin sayı gündən- günə artıb, vəhşətnak bir vəziyyət almışdı. Ona görə, dəfələrlə Firqə tərəfindən dövlət idarələrinə müraciət edildi. Mütəəssifanə idarələrin başında duranlardan, icz və göz yaşlarından başqa bir cavab alınmadı. Nəhayət, işin qorxulu olduğunu nəzərə alıb əhaliyə öz vasitələri ilə bu xətərli oyuna xatimə vermələri tövsiyə olundu.

O gündən etibarən, Azərbaycan hüdudundan yağ, pendir, un, buğda, qoyun, ət, toyuq kimi xarbar şeylərinin çıxarılmasının əhali tərəfindən qabağı alınmağa başladı. Eşitdiyimizə görə bu şeylərin çoxusu hətta İran sərhəddindən də xaricə göndərilmiş. Səlahiyətdar olan şəxslərin verdiyi rəqəmlər çox qorxuludur. İş belə davam etsəydi, yağın batmanı yüz tükənə də tapılmazdı. Hələ indi bazarda yeməli təmiz yağ tapmaq mümkün deyildir. Təqəllübçilər piy və başqa yağlardan təcavüz edib vazelin, parafin və gərçək yağına da əl atmışlar. Pendir, süt, qatıq qabili istifadə deyildir. Yağ baha olduğu üçün sütü çərxə verir, üzünü kərə üçün götürür, onun dadsız- tamsız suyundan pendir və yoğurt düzəldib baha qiymətə xalqa satmaqdadırlar.

Miyanada minlər ilə qoyun, milyonlarla yumurta, toyuq və kamyonlarla yağ və pendir saxlanılmışdır.

Məsələn oranın karvansaralarında üç milyon yumurta mövcuddur ki, kəndlilərdən çox ucuz qiymətə alıb Tehrana həml edirmişlər. İndi Təbrizin özündə yumurtanın biri bir riyaldan yuxarıdır.

Heç bir yerdən gəliri olmayan xalq bu məsnui bahalığa dözə bilməz. Tehrandə müftə pul çoxdur. Bütün İrani qarət edib orada xərcləyən müftəxorlar hər qiymətə olsa yumurta tapıb zəhrimar edə bilirlər. Biz gözümüzün qabağında xalqımızın acından öldürülməsinə dözə bilmərik. Ehtikar və xalqı aclığa məhkum edənlərin cavabı odur ki, Bostanabad və Vasmınc, Türkmənçay və Miyana əhalisi verirlər.

Bir misqal yağ, bir batman buğda, bir baş qoyun, bir hələbi pendir xaricə çıxmıyacaqdır.

Budur xalqın arzusu. Budur biçarələri acından öldürmək istəyən istifadəçilərin cavabı.

Ticarət malına isə, əgər ehtikar və azuqə cənbəsi olmazsa, mane olunmamalıdır. Məsələn, fərş, xuşkəbar, badam və bu kimi şeyləri azad bir surətdə aparıb dünya bazarlarına yetirməyin zərəri yoxdur.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 47, aban 15, noyabr 8)

DÜŞMƏNİN HİYLƏSİNİ ANLAMAQ LAZIMDIR

Firqəmizin şədiddə müqaviməti və ciddi mətanəti sayəsində xaricdə qopardıqları məsnui tufandan məyus olan düşmənlərimiz axır günlərdə siyasətlərini dəyişməyə məcbur olmuşlar.

Bunlar təşkilatımızı içəridən gücdən salıb, dağıtmaq fikrindədirlər.

Biz bu kəşif siyasəti anladığımız üçün onun da çox tez bir zamanda sadə vasitələr ilə qabağını almağa imkanımız vardır.

Bununla belə yerlərdə Firqə rəhbərlərinin gözünü açıb onları başa salmaq lazımdır.

Seyid Ziyanın göndərdiyi pullara satılmış alçaq ünsürlər məmləkəti hərcmərəc və qolçomaqlığa çəkməyə çalışan bəzi məqamların sayələri indi bir yerdə əlbir olub çalışmaqdadırlar.

Aldığımız məlumatlara görə Tehrandan qeyrinizami libasda məzəci quldurluq və diktatorluğa mayil olan neçə əfsər gəlmiş, Firqəmizə yaxın olan adamlara yanaşmış, bu vasitə ilə mühiti zəhərləməyə çalışırlar. Seyid Ziya adamları məxsusən bu axır günlərdə bu əfsərlər ilə sıx rəbitəyə girib, Firqəmizə soxulmağa təşəbbüs edirlər. Bunlardan əlavə şəhərimizi tanıyıb Firqənin məhşur üzvləri ilə sabiqə və aşinalığı olan bir çox nacavanmərd adamların təzəliklə varid olduğunu və onların cürbəcür vasitələr ilə özlərinin şüarlarımızın bəzisinə tərəfdar göstərmələri Firqənin nəzərindən gizli saxlanıla bilməmişdir.

Bunları tanımaq Firqə işçiləri üçün çox müşküldür. Onlar çox yumşaq və haqbəcanib ləhn ilə sizə yanaşır. Məsələn, əncümən əyaləti və vilayəti, ya məclis intixabatını təmsid edir. Onun başlanması haqqında hərərətli dəlillər gətirir, fəqət dil məsələsinin lazım olmadığını meydana çəkib, ondan təcziyə kimi, ya Azərbaycanın İrandan ayrılıb başqa bir ölkəyə yapışdırılması kimi mənalar çıxarır. Bu vasitə ilə sizin qəlbinizdə şübhə yaratmaq istəyirlər.

Ya bərəks, dil məsələsi ilə yüzdə yüz tərəfdarlıq edib məclis intixabatını və əyalət əncümənini ayrı mənada təfsir edib, özü üçün barmaq yeri qoyur və qulaqasanların zehni qaraldıb fikrini zəhərləməyə çalışır.

Hətta, əlimizdə mədrək və dəlil var ki, Tehrandan güclü miqdarda pul alıb gələn məcaracular Firqəmizə çox sol sözlər ilə soxulub Firqə rəhbərlərini sağ və mühafizəkar siyasət aparmaqda müttəhim edirlər.

Bunlar yer bölgüsü, cümhuriyyət və sərmayədarları məhv etmək şüarı ilə Firqəmizin içində soxulmağa, Firqənin sadə üzvlərini narazı salmağa çalışırlar. Məxsusən jandarmların kəndlərdə gördükləri işlər nəticəsində kəndlilər arasında çıxan narazılıqdan xainanə bir surətdə suiistifadə edənələr də az deyildir.

Bir ayağı şəyyad, külahbərlik ilə özünü təbliğat idarəsinin nümayəndəsi adlandıran Katozyanın xəyanət dükənində, bir ayağı da Firqəmizin binalarında olan adamların gördükləri işlər və intişar verdikləri xəbərlər də bizim nəzərimizdən məxfi deyildir...

Azərbaycanın çörəyini yeyib Azərbaycan xalqının verdiyi maliyyə ilə fahişələr kimi bəzənib- düzənib küçəyə çıxan xain məmurların danışmaları qeyri-rəsmi olsa da, bizim üçün mədrəkdir. Görünür, dövlət dəstəgahı öz vəzifəsini tamamilə unudub, bitərəfliyini əldən vermiş, siyasi bir Firqə halına düşüb bizimlə bir firqə kimi mübarizəyə başlamışdır.

Bu kimi vəzifəsini tanımayan məmurlara biz bu günə qədər heç bir söz deməyib, onların işlərini fəqət yaddaş edib saxlamağa qınaət etmişik. Onlar isə bizim mətanətimizdən və etina etməyimizdən suiistifadə edib cəriləşməkdə davam edirlər. İş belə gedərsə biz naçar olub onların gördükləri işləri açıb meydana qoymağa məcbur olacayıq.

Biz Firqəmizin səlahiyyətli iclaslarında açıq və aydın bir dil ilə demişik: Həmvətənlərimizin hamısını hər libasda, hər şügl və hər işdə olur- olsun dost tuturuq. Sərbaz, əfsər madam ki, öz vəzifəsindən kənara çıxmayıb, bizim qardaşımızdır. Biz arzu edirik, arteşimiz fəqət xarici düşmənlər əleyhinə işlənilib və məmləkətin sərhəddini saxlamağa qadir ola. Arteşi məmləkət əhalisi və həmvətənlər əleyhinə işlətmək, ondan bu və ya digər firqə ziddinə istifadə etmək xəyanətdir...

Mütəssifanə bəzi məqamat bunun xilafına olaraq arteş dəstəgahını siyasi bir firqə şəklində salıb, ondan irticai istifadələr etməkdədirlər.

Rıza xan bu böyük bidəti qoymaqla İrana böyük xəyanət etmişdi. Həmin bidət nəticəsində idi ki, Kərim ağalar, Xudayar xanlar və Əhmədilər kimi oğrular bütün İranı soyub, qarət etməklə milyardlar əldə etdilər və o milyardları saxlamağa əlaqəmənd olub sərbazlıq vəzifəsini yaddan çıxarmaqla ölkənin həyatını təhlükəyə saldılar.

Rıza xan siyasətini təkrar edənələr keçmişdən ibrət almalıdırlar. Əfsərləri qeyrinizami paltar geydirib Demokrat Firqəsi ilə siyasi mübarizəyə göndərmək arteşə xəyanətdir. Bu işi görənlər xainləri xalq özü arayıb, tapıb, rüsvay etməlidir.

Bu sözləri yazmaqdan məqsəd kimsəni təhqir etmək deyildir. Biz istəyirik, Firqə üzvlərimiz bu işləri

bilsinlər.

Bizim gizli siyasətimiz yoxdur. Təbliğatımız da həqiqətə dayanmalıdır.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 49, aban 17, noyabr 8)

İKİNCİ DÖVRƏNİN ŞÜARLARI

Mərkəzi komitənin ümumi iclası üç ciddi cələsədən sonra xatimə tapdı.

Bu iclas yerlərdə komitələrimizin nizamnamh üzrə təşkilinin qurtarmasını qeyd etdi. İndi təşkilatımız Azərbaycanın bütün şəhər və qəsəbələrində qanuni mərkəzlər vücuda gətirdiyini elan edə bilər. Kəndlərdə isə hovmə komitələrimiz vəə hovzələrimiz az deyildir. Leykən bu hovzə vəə komitələrin tamamilə möhkəmləşib intizama düşə bilmədiyini nəzərdə dutmaq lazəmdər.

Buna təşkilat işləri ilə məşğul olan firqə işçiləri artıq ciddiyətlə diqqət edib çox tez bir zamanda onlarda nəzərə çarpan nüqsanları rəf etməlidirlər. Biz indi deyə bilərik ki, firqənin iskleti ya çubbəndliyi möhkəm bir surətdə qurulub qurtarmışdır. Leykən bu kafi deyildir. Binanın tamamilə quruluşu, onun xəlqi təşkilat altına almaq, ona rəhbərlik etmək vasitələri ilə mümkün ola bilər. Bu çox böyük vəə çox ağır bir vəzifədir. Bu vəzifəni əncam vermək üçün firqə “**hovzələrə doğru**” şüarını meydana atır. Məxsusən kənd hovzələrin çox ciddi surətdə nəzərdən keçirib bir aya dək bütün firqə üzvləri üzvlük haqlarını əda etməklə bərabər üzvlük vəərəqəsi əldə etməlidirlər.

Firqənin daxili işlərə məşğul olmasından suistifadə edən jandarm vəə mürtəcə qüvvələrin bəzi kəndlərdə firqə təşkilatını fişar altına alıb, hovzələrimizin tətlinə səbəb olmuşlar. Bu hovzələri tazadan möhkəm əsas üstündə qurulub işə bələmalılı vəə onların qabağına çıxıa bilən hər bir müşğulatu rəf etmək üçün ciddi tədbirlər görməlidir.

Biz mükərrər yazmışıq ki, **hovzəsiz iş qabaqdan getməz**. Məxsusən qəsəbələr vəə şəhərlərdə bu işi birinci firqə vəzifəsi hesab etməyənlər firqəyə böyük zərbə vururlar. Karxana hovzələri isə bunlardan daha mühümdür. Hovzəsi olmayan komitələr sərbəzsiz əfsər kimi ismi- şərifindən başqa bir qüvvəyə malik deyildir. Bizim gücümüz xalqda olduğı üçün xalqı firqəyə bağlayan fəqət hovzələr ola bilər.

Bundan daha böyük, daha mühüm vəə daha ağır vəzifəmiz xalqın təqazalarını əncam verməkdən ibarətdir.

Hovzələrin möhkəmlənməsi vəə firqənin təkamüli fəqət meydana atılan şüarların icrasını təqaza edir.

Bu günkü şüarlarımız əncümənlərin təşkili vəə on beşinci məclis seçgilərinin səri bir surətdə başlanmasıdır. Bu iş böyük siyasi bir işdir. O, Firqəni xəlq ilə yaxınlaşdırıb, onun həqiqi rəhbəri məqamına yetirəbilən bir işdir.

Heç bir siyasi fırqə tək öz üzvlərinin əli ilə istədiyinə nail ola bilməz. Daha artıq xəlv işlərinə qarışib, Xəlvın arzularını daha da geniş dayirədə anlayıb onların əməli olmasına çalışarsa, o Fırqə xəlvə daha artıq yaxınlaşib, onun bitməz- tükənməz qüdrətindən dahada artıq istifadə edəbilər.

İkinci dövrdə Fırqə işçilərimizdən bunu tələb edirik.

Sözün qisası daha yaxşı olar: bizim ikinci dövrdə əncam verəcəyimiz vəzifələrin **birincisi yerlərdə aşağı təşkilatı yəni hovzə və hovmə komitələrini möhkəmlətmək.**

İkincisi, böyük mitinqlər və geniş konfranslar vasitəsilə əncümənlər və məclis intixabatının mə'nasını anladıb və onları bu yolda mübarizəyə hazırlamaqdan ibarətdir.

Bir sözlə quruluş dövrəsi xatimə tapıb və təbliğat və əməl dövrəsi başlanmışdır.

Bu gündən etibarən Fırqə siyasi qüdrət kəsb etmək yolunda mübarizə edir. Siyasi qüdrət əncümənlər və məclis nümayəndələrinin azadixah və Demokrat şəxslərdən intixab olunması sayəsində kəsb ediləbilər. Bunu heç bir Fırqə üzvü unuda bilməz.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 47, aban 20, noyabr 11)

AZƏRBAYCANIN SƏRVƏTİ AZƏRBAYCANDA QALMALIDIR

Bizim möhkəm və əməli şüarlarımız millətimizin məhvinə çalışan düşmənləri acıqlandırır onları divanələr kimi mənasız hərəkətlər bürüzə vermək və məntiqsiz sözlər danışmağa vadar etməkdədir.

Eşitdiyimizə görə Seyid Ziya dəstəsi və Azərbaycana özünü kəfil göstərmək istəyən beş- üç yalançı pəhləvan axır vaxtlarda sadələvh və heç bir siyasi iş ilə əlaqəsi olmayan bazar camaatını çəkib Tehrana aparmağa çalışırlar. Biz əlbəttə evini, zindəganlığını, kəsbiç ticarətini tərkdib Tehrandə mürtəcə Farsların tohını və təhqiramiz hərəkətlərini öz xalqının qardaşlığına tərcih verən adamların getməsindən çox da təəssüf etmirik. Onlar çox tez bir zamanda gördükləri işin zərərini hiss edib, peşman olacaqlar. Bu peşmanlıq onlar üçün faydasız ola bilər. Bu bizə mərbut deyildir. Bizim nəzərimizi cəlb edən işin ayrı cəhətidir. Tehran bizim sərvət və varlığını bu vasitə ilə əlimizdən almaq, ölkəni fəqrü- fəlakətə sövq etmək istəyir. Fırqəmiz bu ciddi məsələni nəzərdə tutmalıdır.

Biz işə başladığımız zaman düşmənlərimizin göstərəcəkləri əksüləməli unutmamışdıq. Çox gözəl bilirdik ki, onlar bizim qabağıımıza cürbəcür əngəllər çıxara bilərlər. Məxsusən, məsnuu işsizlik yaradıb, xalq arasında vəhşət yaratmaqla əllərinə bahana salıb xalqın malına və

heysiyyətinə əl atmaqla sudan balıq tutmaq kimi alçaqlıqda onların mahir olduğunu mükərrər imtəhan etmişdik. Ona görə əmniyyəti saxlamağı, xalqın mal, can və heysiyyətini qorumağı əsas bir şüar olaraq təqib edib əmələn hər yerdə baş verən hərçmərçin qabağırı almağa əvvəldən tədbirlər görmüşdük.

Azərbaycan xalqının düşmənləri isə bu zəhməti puça çıxarmaq yolunda iki ay tamam var qüvvələrini səfərbər edib cürbəcür oyunlar oynadılar. Lakin bizim təsmimiz xələnapəzir idi. İndi düşməne heç bir bahana verməyib, başladığımız böyük işi mətanət və xunsərdlik ilə təqib edib Firqəni möhkəm payə və əsas üstündə qoymağa müvəffəq olduq.

İndi xalqı qorxudub bu vasitə ilə sərvətimizi çəkib aparən xainanə siyasət ilə ciddi surətdə mübarizə etmək zamanı gəlib çatmışdır.

Bu işdə dəxi mətanət və xunsərdliyi hifz etmək lazımdır.

Düşmənlərin törətdikləri vəhşət və qorxunu ortadan qaldırmaq və xalqı Firqəmizin şüarlarının həqiqətinə inandırmaq üçün şəhərlərdə təbliğat işini gücləndirmək lazımdır.

Bu iş çox zəif bir haldadır. Mərkəzi komitəmizin ümumi iclası konfranslar və mntinqlər təşkilinə icazə vermişdir. Artıq Firqə daxili işlərini yoluna qoymuş, kafi miqdarda Firqə siyasəti ilə aşına olan adamlar yetirməyə müvəffəq olmuşdur.

Bu gündən etibarən təbliğata girişib, şüarlarımızı xalq üçün böyük iclaslar və geniş mitinqlər vasitəsi ilə izah etməli və xalqın gözünü açıb onu peşmanlıq törədən işlərdən qaytarmalıdır.

Hərgah bu iş bir qədər ciddi şəkil alarsa, yəni xalqı vəhşətə salan ünsürlər vətənnmizin sərvətini çəkib aparmaqdan əl götürməzlərsə, onda xalq öz gücü ilə bu işin qabağını almalıdır.

Azərbaycanın tolid etdiyi sərvət onun doğma xalqının ehtiyaclarını rəf etməyə sərf olunmalıdır. Bunun əleyhinə çalışan xainlərə deyin: Biz ölümə məhkum olsaq da öz vətənimizdə, öz ana yurdumuzda dəfn olmağa iftixar edirik.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 52, aban 21, noyabr 12)

KARLAR EŞİTSİN, KORLAR DA GÖRSÜN

Bir ayın içərisində Firqəmizin dəftərinə və ruznamələrimizin idarəsinə mindən artıq şikayət

ərizələri gəlmişdir. Bu ərizələrdə dövlət məmurlarının və onların təchiz etdikləri əşrər və cəllad dəstələrinin Azərbaycan xalqı ilə etdikləri vəhşiyənə rəftar çox diri və canlı bir surətdə tənzim edilib, xalqımızın göz yaşları ilə ziynətlənmişdir. Siz əgər bir və ya iki gün idarələrimizə gəlib, bu ərizələri gətirən Azərbaycanlıların qiyafələrinə baxsaz onda biznm qəlbimizin yandığı, vicdanımızın üsyan etdiyinin səbəblərini anlarsız.

Azərbaycan xalqının dilini bağlayıb, onu zülm və fişar nəticəsində məhv etmək fikrindədirlər. Demokrat dünya və onun şəhərimizdə olan nümayəndələri bu fəcayə və vəhşilikləri əgər görə bilmirlərsə, onda öz azadixah və demokrat xalqlarının onlara tapşırıqları vəzifəni layiqincə yerinə yetirmədikləri üçün vicdanən və əxlaqən bəşəriyyət müqabilində məsuldurlar. Əgər görüb, eşidirlərsə bəs nə üçün onu öz millətlərinin və öz ruznamələrinin nəzərinə yetirmək istəmirlər.

Xalq məhv olunur. İnsanların varlığı və heysiyyəti ayaqlar altında tapdalanır. Bu indiki əsr üçün nəngdir. Bu əsrdə mütəməddin millətlərin aliməqam nümayəndələrinin yaşadığı bir ölkədə xalqın dodaqlarını kəsir, dərilərini soyurlar. Keçən nömrədə üç ya dörd yaşlı qızın jandarm sərnizəsi ilə öldürülmüş cəsədinin qravürünü intişar verdik. O biri gün jandarm məmurlarının bir kəndlini çəkmə altında əzib həyatına xatimə verdiyi xəbəri yazdıq. Üç nəfəri öldürüb, doqquz nəfəri ağır surətdə yaralayan Sadiq Müctehidi azad bir surətdə Təbrizin küçə və xiyabanlarında gəzib, sinəsini daha qabağa verməkdədir. Ədliyyə pul alıb böyük cinayətkarı buraxmış, dadsitan isə, mizinin dalında kağızlar və pərvəndələr içərisində qərq olub qalmışdır.

Sərdrudda bərbəriyyət dövrəsinin ağır vəhşiyətini andıran cavan uşaqların dodaqlarına dağ basmaq əfsanə deyil, həqiqətdir. Bu həqiqəti örtüb basdırmaq üçün Tehran dövləti Azərbaycan ruznaməsinin Tehranda intişarını qədəğən edir və xalqın gözünü bağlayıb, qulağını kar saxlamaq istəyir.

Qoy bütün dünya bilsin və Azərbaycanın mərkəzində yaşayan mütəməddin dövlətlərin nümayəndələri gözlərini açıb görsünlər ki, Tehran dövləti Azərbaycan xalqından intiqam çəkir, ona azadlıq əvəzində cəlladlardan, qatillərdən himayət edən, onların cinayətlərinin üstünü örtən xain ədliyyə məmurları, cani jandarm rəisləri, vəhşi və qaniçən bəxşdar və dehdarlar verməkdədir.

Biz bu gündən etibarən cinayət qurbanlarını mütəməddin ölkələrin nümayəndələrinin qapılarına göndərməyə məcburuq. Qoy bütün dünya bilsin ki, Azərbaycanda qanun və ədalətdən bir əsər yoxdur. Tehran hökuməti və azadlığı məhv etməyə çalışan mürtəcələr xalqımızı ayaqlar altında məhv, nabud etmək fikrindədirlər. Qoy hamı bilsin ki, Azərbaycan xalqı özünün daxili işlərini idarə etməyə bəşəriyyət müqabilində məsuldur.

Qoy mənşur Atlantik kimi millətlər azadlığının əsasını təqib edən sənədlərdə bu cinayətləri

təbrə etmək üçün maddələr və dəlillər tapıb göstərsinlər.

Azərbaycan xalqı bu vəhşiliklərə baxmayıb yaşayacaq, özünün rəhbəri olan Demokrat Firqəsinin bayrağı altında zülm və əsarətə xatimə verəcəkdir.

Mir Cəfər Pişəvəri

(«Azərbaycan» şümarə 53, aban 22, noyabr 13)

BİZ ÖZ ANADILIMIZ İLƏ OXUMALIYIQ

Yoldaşım la xiyabanda görüşdük. Onun ilə bərabər yol gedərkən, ittifaqən siyasətdən söz araya gəldi. Mənim bu yoldaşım bir az cürətli olduğuna görə o biri adamlar kimin siyasi söz danışmaqdan o qədər çəkinməz. Yoldaşım Azərbaycan Demokrat Firqəsinin barəsində öz əlaqəsini deyərək fəqət bu cəhətdən ki öz anadilimiz ilə danışmaq və yazmaq istəyirik bir az etiraf etməyə başladı.

- Axı canım! Türkücə ki, iş olmaz! Məsələn Türkücə siz neçə kitab yaza bilərsiz, necə oxumaq olar?

Sonra Moğulun istilasından bir şəmmə deyərək gilayə eləməyə başladı...mən çox təəsüflə istəyirəm bu barədə öz ana dillərinə bədbin olan adamlara etiraz etməklə bərabər bu cür qorxulu bir fikirdən əmələ gələn pis nəticəni şərh verəm. təəsüfliyəm bu babətdən ki, bu cür sözləri danışan adamlar Azərbaycanlı ola- ola öz milli xüsusiyyətlərin ayaq altına salmaq istəyirlər...

Rizaxan dövrəsinin siyasəti Azərbaycan barəsində istemari bir siyasət idi. Bir az diqqət eləsək bu mövzu kamilən aydınlaşar:

Keçmiş beynəlmiləl müharibə qurtardıqdan sonra dünyada böyük bir təğyirat üz verdi, Rusiyə ölkələrində tezarin mütləq hökuməti məhv olaraq sosializm üsuli Rusiyə üzərində həyata keçdi və yeni bir siyasət dünyada inkişaf etməyə başladı.

İmperialist dövlətlər onun inkişaf və tosiasinin qabağın saxlamaq üçün məcbur oldular özlərinə bir əmniyyət hərimi düzəldib və arada böyük sərhədlər icad etsinlər. Məsələn sosializmin Avropada nüfuz etməməyindən ötrü Almaniyada nazismi vücuda gətirdilər...

Həmin məqsədi nəzərə alaraq Rizaxan müəyyən bir şəraitə məxsus dəsturlar ilə iranın hökumətin qəsb etdi. Görduyumuzə görə Rizaxan dövründə məşrutə tətillə oldu,

Azərbaycan xalqı bu məşrutəni öz cavanlarının qanları müqabilində aldısa onları Rizaxan hökuməti tamam milli hüquqlarından məhrum etdi, bunun iki illəti var idi:

Əvvəl ba inki iranda sosializm vücuda gəlmək üçün heç bir şərait yoxdur, yenə də bəziləri bunu düşünməyərək öz aləmlərində xalqı fişar altında saxlamağınan siyasi nüfuzların qabağını almaq istəyirdilər.

İkinci, tarixi mədrəklərə görə Azərbaycan xalqı tamam qasib hökumətlərin nifrətli rejiminə qarşı üsyan etmişdir və dünyalarca zəhmət ilə aldığı məşrutənin asanlıq ilə tətill olmağına razı olmayırdı.

Rizaxanın hökuməti Azərbaycanın öz hüququnu ələ gətirmək üçün qiyam etməkdən cin dəmirdən qorxan kimin qorxurdu. Buna görə Azərbaycan barəsində istemari şum siyasətləri icra etməyə başladı, mədrəsələrdə Türki danışmaq şəri bir maneə oldu. Fars dilində mədrəsələrdən öteri yazılan kitablar baçdan-dibə yalan, müzəxrəf kitablar olduğu üçün gün -bəgün bizim mühəssillərimiz həqiqi tarixi vəqayedən öz ana dillərində olan ədəbiyyatdan öz yerlərində yaşayan böyük qəhrəmanların və pişvaların şərhli halın bilməkdən xəbərsiz olaraq fəqri siyasi və mədəni tərəfinə sövq oldular...

Biz azərbaycanca yazmağa və oxumağa məzun olmamaq üçün öz milli nübuğumuzu, istedadımızı bu iyirmi ilin ərzində əldən verdik.

Azərbaycan barəsində istemari siyasət bu barədən sidq edir ki, 5 milyon fəal, müstəid Azərbaycan xalqını ehanət və təhqir etmək bir əndazəyə çatmışdı ki, onları öz ana dillərini danışmaqdan məmnun etmişdirlər, yəni dillərini bağlamışdılar.

Açıq deyim: bizi özlərinə nöker hesab edərək anamızın qucağında öyrışdiyimiz dilimizi, geniş və vüsətli ədəbiyyatımızı tovqif etmişlər...

Aya bu ehanət deyilmi?!

Çün bilirdilər bu cinayətdir, buna binaən ayrı bir siyasi əməllər ilə öz məqsədlərini icra etdilər:

Mədrəsələrdə olunan təlimat hər bir cəhətdən müstəqil bir millət üçün faydasız olmağına görə bizim həqiqəti dərk etməyə imkanımız yox idi, bizim mühəssillər 12 il burada zəhmət çəkəndən sonra məcbur oldular Tehrana getsinlər.

Təlimat burada və Tehrandə bu əsas üzərində əmələ gəlirdə ki, hamının dili Farsıdır! əgər bir millət Fars da olmasa gərək onu Fars etmək, məsnui farsizəban düzəltmək!..

Bunlar müvəffəq oldular ki, bu cür tərz- təlimat və təbliğat vasitəsi ilə bizim milli şüurumuzu məhv etsinlər və hətta bir iddəni öz içimizdən vücuda gətirdilər ki, onlar öz milli vicdanımızı aradan aparmaq üçün parazit olsunlar və bir əndazəyə kimin nəticə aldılar.

Onların məqsədləri bu idi ki, bu vasitə ilə Azərbaycan xalqının nifrətinin inficarından cilovgirlik etsinlər, Azərbaycanın tarixi şərəfin, milli adab və rüsumunu pərdə dalında saxlasınlar. Çünki Rizaxanın istemarı niyyətlərinə Azərbaycan xəternak sayılırdı və onun ərbabının mənafeyi xəterdə vəqə olurdu...

Mənim yoldaşım F...o ictimai parazitlərdən biridir. Aya onun təqsiri vardırmı? Mənim nəzərimcə yox! Amma mənim bu yoldaşım və ayrı bu cür adamlar öz milli vəzifələrin, tarixlərinin müqabilində müqəssir ola bilərlər, biz gərək milli istedadımızın inkişafında ciddi bir surətdə çalışan öz vüsətli maarifimizdən və ədəbiyyatımızdan istifadə edərək, milli vicdanımızı təqviyət edərək gələcək nəslimiz üçün geniş və mütləq azad bir şərait yaradaq!

Bizim cavanlar da gələcəkdə Azərbaycan xalqının nəzərində nifrətli olmamaq üçün gərək öz milli borclarını əda etsinlər, bizim üçün böyük ardır ki, öz –özümüzə düşmən olub və tarixdə pis ad qazanaq. Biz tamam milli və ictimai hüquqlarımızı təhsil etməklə bərabər öz şirin dilimizi vüsətləndirərək onu hifz edəcəyik. Azərbaycan xalqı bizdən çox- çox vəzifələr gözləyir. Bu vəzifələri icra etməkdə qüsür etsək tarix bizi sərzeniş edəcəkdir...

Fəthi Xoşgənaibi

(“Azərbaycan” şumarə 53, aban 22, noyabr 13)